

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Публічне управління та адміністрування
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	28 «Публічне управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	281 «Публічне управління та адміністрування»

Форма навчання: **очна (денна)**

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Механізми запобігання та протидії корупції в публічному
управлінні»**

Здобувача: *Гольда В'ячеслава Павловича*

(підпис)

Науковий керівник: *Никифоров А.Є. д.е.н., проф.*

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *Карпенко О.В. д.держ.упр., проф.*

(підпис)

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Публічне управління та адміністрування
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	28 Публічне управління та адміністрування
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	281 Публічне управління та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Н.В. Федірко

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Гольда В'ячеславу Павловичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «24» лютого 2023 р. № 373-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах КМУ, НАБУ, НАЗК.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти дослідження корупції та її вплив на публічне управління (назва розділу)
Розділ 2	Механізми боротьби з корупцією у сфері публічного управління (назва розділу)
Розділ 3	Удосконалення механізмів боротьби з корупцією у сфері публічного управління (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	корупція в системі публічного управління
Предмет дослідження:	механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	надати пропозиції щодо удосконалення механізмів запобігання і протидії корупції в публічному управлінні.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

- У розділі 1** Визначити поняття корупції, а також її прояви та причини в публічному управлінні;
проаналізувати досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні.
- У розділі 2** Охарактеризувати законодавчу і нормативно-правову базу боротьби з корупцією в Україні;
зробити аналіз динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні;
дослідити механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні.
- У розділі 3** Визначити ефективність механізму запобігання та протидії корупції;
надати рекомендації щодо вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції.

**Завдання підготував
науковий керівник**

Никифоров А.Є.

(підпис)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

Гольда В.П.

(підпис)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 77 сторінки, 7 таблиць, 4 рисунків, список використаних джерел з 65 найменувань.

«Механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні»

Об'єктом дослідження є корупція в системі публічного управління.

Предметом дослідження є механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – надати пропозиції щодо удосконалення механізмів запобігання і протидії корупції в публічному управлінні.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- визначити поняття корупції, а також її прояви та причини в публічному управлінні;
- проаналізувати досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні;
- охарактеризувати законодавчу і нормативно-правову базу боротьби з корупцією в Україні;
- зробити аналіз динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні;
- дослідити механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні та надати рекомендації щодо їх вдосконалення;

Практичне значення отриманих результатів: полягає у тому, що науково-теоретичні та прикладні положення даної бакалаврської роботи органи публічної влади і органи місцевого самоврядування усіх рівнів можуть застосовувати під час практичної діяльності, зокрема, реалізації антикорупційної політики. Матеріали бакалаврської роботи також можуть бути використані в навчальному процесі закладів вищої освіти, які займаються підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації публічних службовців, під час розробки спеціальних навчальних програм і курсів, пов'язаних з виробленням антикорупційної політики.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: корупція, запобігання корупції, протидія корупції, антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, державна політика, публічне управління, публічна служба, механізми публічного управління.

ВІДГУК

про кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача
факультету економіки та управління освітньо-професійної програми

«Публічне управління та адміністрування»

Гольда В'ячеслава Павловича

на тему «Механізми запобігання та протидії

корупції в публічному управлінні»

Підвищення якості роботи органів державного управління безпосередньо пов'язано з функціонуванням механізмів запобігання та протидії корупції в публічному управлінні. У цьому контексті обрана тема кваліфікаційної бакалаврської роботи Гольда В. П. є актуальною з точки зору сучасних вимог до підготовки фахівців з державного управління та практичного застосування знань і умінь, набутих у ході написання кваліфікаційної роботи.

Позитивними рисами кваліфікаційної роботи є опрацювання значної кількості наукових та інформаційних джерел, стисле і логічне викладення негативних наслідків корупції в публічному управлінні а також досвіду інших країн у боротьбі з цим негативним явищем.

До самостійних розробок автора можна віднести конкретизацію окремих напрямів державної антикорупційної політики, зокрема, збільшення впливу громадянського суспільства на антикорупційну діяльність.

До недоліків кваліфікаційної бакалаврської роботи Гольда В. П. можна віднести: у пп. 1.2. не розкривається інформація щодо досвіду східноєвропейських країн про вимоги до кандидатів на державну службу і люстрацію держслужбовців; не наведена інформація про вжиті заходи НАЗК щодо запобігання корупції; не наведені данні про кількість і динаміку злочинів корупційного характеру у регіонах України; мають місце недоліки оформлення КБР, зокрема, відсутні посилання на інформаційні джерела таблиць 2.4, 2.5, 2.6 та рисунків 2.1, 2.2, 2.3; недостатньо повно розкрито функціонування механізмів протидії корупції, зокрема, визначення первісних імпульсів для початку антикорупційних розслідувань.

Кваліфікаційна бакалаврська робота Гольда В. П. в цілому відповідає вимогам, поставлені індивідуальні завдання виконано на достатньому рівні.

Робота рекомендується до захисту з оцінкою 65 балів.

Науковий керівник:

Никифоров А.Є.

5 червня 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ.....	10
1.1. Поняття корупції, її прояви та причини в публічному управлінні....	10
1.2. Досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні.....	19
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	27
2.1. Законодавча і нормативно-правова база боротьби з корупцією в Україні.....	27
2.2. Аналіз динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні.....	36
2.3. Механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні.....	47
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	54
3.1. Оцінка ефективності механізмів запобігання та протидії корупції....	54
3.2. Рекомендації щодо вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції	62
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. Корупція завжди була характерною рисою всіх суспільств і залишається серйозною проблемою майже для всіх країн світу. Корупція в державних установах загрожує легітимності влади та цінностям суспільства, посилює недовіру до влади та ставить під загрозу співпрацю з іншими країнами. Оскільки публічні послуги є "обличчям" держави та свідчать про рівень її розвитку, корупція в публічних установах має бути ефективно подолана та викорінена.

Для України вкрай необхідно боротися з корупцією в державних установах за допомогою ефективних механізмів. Нинішній рівень корупції в державних установах негативно впливає на імідж України, зменшує шанси країни на вступ до ЄС та знижує рівень довіри суспільства до державних установ загалом. Тому необхідно розробити та впровадити дієві механізми запобігання та протидії корупції, а також розробити та впровадити ефективну антикорупційну політику в державному управлінні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, які аналізують проблеми формування та реалізації антикорупційної політики в українських державних установах, особливості антикорупційних механізмів та вдосконалення антикорупційного законодавства, можна виділити наступні: Ю. Битяк, К. Буряк, О. Губанов, Т. Гуменюк, Є. Додін, Д. Заброда, О. Красівський, О. Новіков, Н. Підбережник, А. Тіньков, В. Трепак, М. Ярошенко та ін. Проте залишається необхідність ґрунтовного дослідження методів вдосконалення антикорупційних механізмів в Україні та розробка способів формування ефективної антикорупційної політики в Україні.

Об'єкт дослідження – корупція в системі публічного управління.

Предмет дослідження – механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є надати рекомендації щодо удосконалення механізмів запобігання і протидії корупції в публічному управлінні.

Завданнями дослідження є:

- визначити поняття корупції, а також її прояви та причини в публічному управлінні;
- проаналізувати досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні;
- охарактеризувати законодавчу і нормативно-правову базу боротьби з корупцією в Україні;
- зробити аналіз динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні;
- дослідити механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні та надати рекомендації щодо їх вдосконалення;

Методи дослідження. Для реалізації визначених завдань бакалаврської роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового аналізу. У бакалаврській роботі за допомогою системного аналізу розкрито сутність і зміст поняття «корупція», а також для проведено аналіз законодавчої та нормативно-правової бази боротьби з корупцією в публічному управлінні.

За допомогою структурно-функціонального методу досліджено теоретичні засади формування механізму протидії корупції у сфері публічного управління в Україні, також особливості реалізації державної антикорупційної політики.

Метод аналізу і синтезу було використано для аналізу динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні, а також формування рекомендацій щодо вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції.

Метод порівняння (компаративного аналізу) було застосовано під час дослідження вітчизняних та зарубіжних підходів до визначення сутності корупції, а також підходів щодо формування механізмів із запобігання та протидії корупції.

Також використано графічний метод: за допомогою таблиць і рисунків викладення матеріалу більш наочне.

Теоретична та методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні сучасних механізмів запобігання та протидії корупції в публічному управлінні механізми запобігання та протидії корупції в публічному управлінні, а також обґрунтуванні пропозицій щодо їх удосконалення.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що висновки щодо удосконалення механізмів запобігання та протидії корупції в публічному управлінні можуть бути використані у безпосередній діяльності органами державної влади та органами місцевого самоврядування всіх рівнів у їх практичній діяльності, зокрема при реалізації антикорупційної політики. Матеріали бакалаврської роботи також можуть бути використані у навчальному процесі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації публічних службовців, з метою розробки спеціальних навчальних програм та курсів, пов'язаних з формуванням антикорупційної політики

Інформаційною базою дослідження є фахові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених з публічної служби, публічної політики, публічного управління; законодавство України з досліджуваної тематики; офіційні дані органів публічного управління України.

Структура роботи. Бакалаврську роботу складають: вступ, три розділи, сім підрозділів, висновки і список використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок. Список використаних джерел включає 65 найменувань, що розміщено на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

1.1. Поняття корупції, її прояви та причини в публічному управлінні

Корупція виступає як складне соціальне явище, яке зародилося у глибокій старовині і продовжує існувати в даний час практично у всіх країнах світу.

Термін «корупція» (у перекл. з лат. *corruptio*) означає підкуп, продажність громадських і політичних діячів, державних чиновників і посадових осіб. Щодо політики вживання терміну «корупція» приписують ще Аристотелю, який вважав тиранію неправильною, зіпсованою, тобто корумпованою формою монархії [46, с. 47]

У римському праві визначення «*corruptore*» мало загальне трактування і розумілось у сенсі «руйнувати», «підкуповувати» і позначало протизаконні дії у судовій практиці. Походження цього поняття пов'язано із сполученням двох латинських слів «*corre*» (кілька учасників в одній зі сторін зобов'язальних відносин з приводу єдиного предмета) і «*ruptore*» (дослівно – знищувати, руйнувати, відміняти). Таким чином утворився окремий термін, який означає участь у діяльності кількох (мінімум двох) осіб, мета яких – псування (пошкодження) нормального ходу судового процесу або процесу управління суспільними справами.

Загалом, найкоротшим сучасним визначенням досліджуваного терміну варто вважати дефініцію Дж. Сентурі. Дж. Сентурі визначав корупцію як зловживання публічною владою з метою особистої вигоди. Однак в цьому визначенні залишаються невирішеними питання, чи є такі дії законними чи протизаконними, чи вони мають суспільний вплив, який підриває відчуття справедливості, і чи мають вони вимірювані наслідки, що сприяють суспільному

благополуччю або, навпаки, завдають шкоди громадському добробуту, а також який нематеріальний результат вони мають, наприклад, втрату довіри.

Як правило, більшість дослідників схилиються до думки, що корупція пов'язана із хабаром і зловживанням службовим становищем.

У знаменитому юридичному словнику Генрі Блека знаходимо опис корупції, який звучить наступним чином: «корупція - це вчинок, спрямований на надання неприпустимих переваг, які порушують офіційні обов'язки посадової особи та права інших осіб. Це неправомірне використання становища або статусу посадової особи з метою здобуття переваги для себе або іншої особи, порушуючи обов'язки та права інших осіб» [62].

У більшості енциклопедичних матеріалів корупція розглядається як діяння, що пов'язане з прямим використанням повноважень посадовою особою, наданих їй у зв'язку з посадою, з метою особистого збагачення, включаючи підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів, отримання хабарів та інших аналогічних протизаконних дій. [41, с. 54].

Аналізуючи різноманітні підходи до концепції, яку ми вивчаємо, можна визначити корупцію як широке соціальне явище, що охоплює широкий спектр дій, пов'язаних з неправомірним використанням особами наданої їм влади та повноважень з метою задоволення особистих інтересів або інтересів третіх осіб, а також вчинення інших порушень, які створюють умови для здійснення корупційних дій або приховування їх.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що цей термін найчастіше застосовується стосовно бюрократичного апарату та політичної еліти. Характерна ознака корупції – це конфлікт між діями посадової особи та інтересами його працедавця, або ж конфлікт між діями виборної особи й інтересами суспільства. Нерідко корупційні діяння розглядають як аналог шахрайства, яке здійснюється посадовою особою і відноситься до категорії злочинів проти державної влади.

Дослідники вважають, що головний стимул до корупції пов'язаний із можливістю отримати економічний прибуток (ренту), що заснований на

протиправному використанні владних повноважень. При цьому головним стримуючим чинником виступає ризик викриття та покарання [34, с. 34-35].

Сутність корупції детермінується її соціальною обумовленістю, адже вона впливає на різні сфери суспільного життя, а також відзначається транснаціональним характером, політичними, економічними, правовими, моральними і психологічними аспектами та схильністю до постійної мімікрії.

Крім наукових підходів до розуміння поняття корупції, важливим є з'ясування визначення цього поняття у законодавстві. Згідно з чинним законодавством України, зокрема, Законом України «Про запобігання корупції»: «корупція визначається як використання особою своїх службових повноважень або пов'язаних з ними можливостей з метою неправомірного здобуття вигоди, отримання або прийняття пропозиції такої вигоди для себе або інших осіб, або ж пропозиція або надання неправомірної вигоди іншим фізичним або юридичним особам за вимогою з метою спонукання їх до незаконного використання своїх службових повноважень або пов'язаних з ними можливостей» [52].

Однак зазначене визначення певною мірою скорочує можливість щодо притягнення до відповідальності посадових осіб, які за своєю посадою та родом діяльності не являються державними службовцями, однак мають факти зловживання владою, а це вочевидь ускладнює процес боротьби із корупцією на усіх рівнях.

Ознаки корупції, які, насамперед, вказують на її соціальну сутність наводяться у науковій літературі. Наприклад, Ю. Зубов [22, с. 70-71] зазначає, що корупція, що може розглядатися як об'єкт впливу правоохоронної системи: - має системний характер, що проявляється у наявності системних якостей та самотійних форм існування, які мають тенденцію до ускладнення; - є сукупністю різних за своїм характером, але єдиних за своєю сутністю правопорушень передусім злочинів, проступків і дисциплінарних деліктів; - характеризується взаємозв'язком та взаємообумовленістю щодо інших правопорушень, і насамперед, організованої злочинності; - породжує ряд негативних наслідків як для окремих фізичних та юридичних осіб, так і для суспільства та держави в цілому.

М. Мельник підкреслює, що соціальна сутність корупції розкривається насамперед в її історичних витоках і соціальних передумовах, в її універсальному і глобальному характері, як політичного, психологічного, морального, правового, економічного, а тому системного соціального явища. [35, с. 65].

Аналіз використання терміну «корупція» у вітчизняній літературі свідчить, що існує досить широкий спектр думок вчених, які висловлюються стосовно розуміння суті цього явища. При цьому нерідко зустрічаються не лише надто загальні та нечіткі формулювання, але й навіть такі, що виключають одне одного.

Виходячи з цього, розглядаємо корупцію як широку соціально-економічну категорію, що відображає відносини між посадовими особами та окремими членами суспільства, щодо використання можливостей, що надається займаною посадою, з метою особистої вигоди за рахунок порушення інтересів третьої сторони (суспільства, держави, суб'єкті господарської діяльності тощо).

Суб'єктами корупційних відносин виступають з одного боку посадових осіб, з іншого сторони – представники легального і нелегального приватного сектора [56, с. 43]. Об'єктом корупції можуть бути практично будь-яких та охоронювані законом громадські та господарські відносини.

Таке розуміння корупції, з нашої перспективи, є вихідним пунктом і вимагає вживання широкого спектру заходів для боротьби з нею. Ці заходи повинні включати не тільки юридичну відповідальність за корупційні вчинки, але й комплекс економічних, політичних, організаційних та інших заходів для протидії корупції. Розглянемо різні види та форми корупції. Так, серед видів корупції фахівці виділяють наступні:

- велика корупція (проявляється на найвищих рівнях публічної служби та у великому бізнесі. Звичайно, це супроводжується значними перевагами для залучених посадових осіб та значними збитками для держави та її громадян. Іноді цей вид корупції також визначають як політичну);

- політична корупція (пов'язана з маніпулюванням законодавством та процедурами з метою розподілу ресурсів та фінансів між обмеженими групами осіб, політичних та бізнесових інтересів та груп впливу). Цей вид корупції часто включений до загального поняття великої корупції. У вузькому розумінні цей термін використовується для опису фінансування політичних партій та маніпулювання під час виборчих кампаній);

– побутова корупція (цей вид корупції має дрібний масштаб, адже знаходиться на перехресті взаємодії державних або комунальних установ та громадян. Це явище може зустрітися в повсякденному житті, коли громадяни намагаються отримати доступ до основних суспільних благ або послуг (наприклад, освіти чи медичної допомоги). Альтернативними назвами можна вважати поняття «бюрократична корупція» та «дрібна корупція».

Формами корупції є такі: хабарництво, активний хабар (обіцянка або безпосередньо давання хабаря), вимагання, дарування, фаворитизм, відмивання грошей, розкрадання та розтрата, торгування впливом, «відкат», заступництво та патронатство, конфлікт інтересів тощо.

Ряд фахівців кваліфікують корупцію за принципом певної її структуризації. Так, Д. Кауфман [26, с. 58-61] пропонує ділити це негативне явище на «білу», «сіру», а також «чорну» корупція. Перший з наведених видів корупції пов'язаний із практиками, щодо яких суспільна думка характеризується як: такі дії не розглядаються як негативні, а навпаки, вони вважаються прийнятними і вписуються в культурні норми, не викликаючи проблем. Інший тип корупції, відомий як «чорна» корупція, має іншу природу: вона суспільно засуджується на всіх рівнях і не терпиться. І нарешті, "сіра корупція", як сформульовано А. Хайденхаймером, охоплює ті практики, щодо яких немає жодної згоди. Саме навколо "сірої корупції" часто виникають скандали та суперечки.

Вітчизняний дослідник М. Камлик [24, с. 98-101] відрізняє корупцію у широкому і вузькому розумінні. Перший тип пов'язаний з порушенням посадовою особою своїх обов'язків з метою отримання матеріальної вигоди, а другий тип – з хабарництвом та зловживанням посадовим становищем.

Залежно від обраного підстави корупційні дії (поведінка) можуть бути визнані як: бюрократична та політична корупція; примусова та узгоджена, централізована і децентралізована, чисто кримінальна (зазвичай економічного характеру) і політична, яка, у свою чергу, ділиться на ухилення і злочинну поведінку.

У свою чергу, С. Долежан [19, с. 33-37] у своєму дослідженні «Політичні наслідки корупції» виділяє чотири основні типи корупції:

– торгова корупція або торгове хабарництво, що передбачає наявність такої

незаконної економічної категорії як «чорний ринок», наявність незаконних фінансових оборудків, інших економічних та майнових операцій, побудову схем щодо ухилення від сплати податків, підробкою фінансової документації;

- патронажна корупція (проявляється у тому, що здійснення незаконних угод зосереджується всередині обмеженого кола осіб, груп інтересів та впливу чи інших організацій). Практика показує, що особи, що контролюють патронажні системи, не зупиняються на спробах монополізувати владу навіть до повного контролю над легітимним урядом;

- непотизм (корупційні дії, котрі базуються на особистих зв'язках або кумівстві), що призводить до несправедливих вигід при укладанні угод, призначенні близьких родичів на ключові посади в системі публічного управління на всіх рівнях, привілейованому набуттю майна, отриманню доступу до інших державних та комунальних ресурсів, суспільних благ або пільг;

- кризова корупція – це діяльність великої кількості бізнес-еліт в умовах високого ризику, коли об'єктом корупції є рішення органів публічної влади всіх рівнів, які можуть призвести до значних політичних зрушень або змін в країні.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники виділяють такі характеристики корупції:

- корупція розглядається як колективна угода учасників дій, яка включає взаємні зобов'язання та згоду;

- всі задіяні у процесі корупційного правопорушення сторони та особи у кінцевому підсумку одержують протиправну вигоду, певні переваги або певні блага;

- корупція характеризується двосторонньою усною згодою (угодою) щодо діяння з метою одержання особистої користі;

- дія, що суперечить законодавству або моральним нормам;

- збільшення ваги особистих переваг над суспільними інтересами;

- давання та взяття хабарів чи неналежних подарунків, подвійної угоди, протизаконні механізми, махінації та операції, втручання у виборчу кампанію та спроби незаконного впливу на результати голосування, здійснення операцій з відмивання коштів, обману інвесторів тощо;

- визнання як глобальної проблеми: країни-члени ООН включили боротьбу із корупційними проявами у політиці та суспільстві у цілі свого розвитку (Ціль 16 сталого розвитку суспільства до 2030 року);

- у корупції завжди присутній конфлікт інтересів.

Негативним наслідками корупції є:

- внутрішня і зовнішня політика, система публічної служби та публічного управління всіх рівнів стають низько ефективними внаслідок

зосередження ресурсів та механізмів публічно-управлінського впливу лише в інтересах зацікавлених груп, але не держави чи суспільства в цілому;

- відбувається гальмування зростання економічної активності населення та розвитку бізнесу унаслідок численних бюрократичних, регулятивних та безпосередньо корупційних перепон та схем;

- зменшується або припиняється притік інвестицій, що перешкоджає зростанню економіки і робочих місць;

- скорочення реального розміру Державного бюджету та фінансування різних сфер державної політики унаслідок розкрадання коштів публічними службовцями, що за різними напрямками державної політики виступають розпорядниками коштів;

- зменшення кількості інвестицій чи їх відтік з країни чи території через ріст рівня корупції та уповільнення економічного зростання;

- банкрутство немонопольних приватних підприємств;

- неефективне використання знань та часу підприємців через бюрократичні перешкоди в приватному секторі;

- укріплення організованої злочинності;

- поглиблення соціальної нерівності;

- зменшується дотримання суспільної моралі. розвив у розвитку країн чи територій;

- плата за безкоштовні послуги в державних установах;

- значний вплив на уразливі групи населення через збільшення витрат і обмеження доступу до послуг охорони здоров'я, освіти, правосуддя, безпеки;

- скорочення тривалості та зменшення рівня життя через надання неякісних послуг;

- поглиблення недовіри населення до державних органів влади;

- поширення злочинної діяльності, тероризму;

- негативний вплив на екологію;

- корумпована поведінка може мати негативні довготривалі наслідки для приватних організацій.

Дослідження корупції західними та вітчизняними науковцями має я спільні, так і відмінні риси. Якщо говорити про спільні риси, то і у вітчизняній і у західних науках публічного управління при дослідженні корупції є теза, що особа використовує своє службове становище для власної вигоди або переваг інших осіб; обидва погляди наголошують, що корупція є взаємною серед обох сторін та незаконною діяльністю; корупція проявляється в державному і приватному секторах; негативні наслідки на державний/приватний сектор, рівень життя громадян та їхні права; відбувається зростання соціальної нерівності та розриву

між доходами громадян; ймовірність того, що немонопольні підприємства збанкрутують.

Якщо вести мову про відмінності у поглядах українських та європейських науковців, то різницю можна побачити у таких складових. У західних працях корупція аналізується як глобальне явище, тому були введені міжнародні документи для зменшення її рівня. У той же час, у вітчизняних працях більш детально висвітлено корупцію лише у державному секторі. У вітчизняній літературі більш вузькі види корупції як, наприклад, конфлікт інтересів, асиметрія інформації чи клієнтелізм. Частіше ці тези зустрічаються в іноземних працях. Якщо у західній думці негативні наслідки корупції впливають переважно на приватний сектор, то у вітчизняному науковому колі – на державний сектор. Тому в українських наукових працях проблема бюрократії як провокатора корупції розглядається частіше. Також вітчизняні науковці більше наголошують на тому, що корупція виступає провокуючим фактором виникнення недовіри до уряду.

Отже, вважаємо за доцільне більш комплексно досліджувати проблематику корупції не лише як державного, а і як соціального явища, яке має негативні наслідки на всі сфери публічної політики і суспільного життя.

1.2. Досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні

Сучасні демократичні суспільства доволі ефективно протидіють корупції, адже в них вдало започатковані та дієво функціонують системи заходів боротьби з корупцією у сфері публічної служби, що передбачає невідворотність відповідальності за здійснення корупційних злочинів, незалежно від часу та особистостей. На особливу увагу заслуговує досвід закордонних країн, які не лише реалізували антикорупційні програми, але і досягли необхідних позитивних результатів, заклавши підвалини сталого суспільно-політичного розвитку.

Перш ніж здійснити аналіз механізмів антикорупційної політики в країнах ЄС, варто вказати що до причин корупції в країнах-членах ЄС відносять:

- у південних католицьких країнах відзначається високий рівень соціального капіталу, який стимулює поширення практик фаворитизму, непотизму,

- покровительства та клієнтелізму, що затримує розвиток ефективних систем контролю та розподілу влади у контексті політизованого державного управління;
- спроби виявити та використати нелегальні джерела фінансування політичних партій спричинили зростання корупційного впливу лобістичних груп;
 - зміни, що відбулися в міжнародному економічному контексті, спричинили перетворення умов, які збільшили ризик корупції в сфері лобіювання;
 - зниження ролі державного сектора внаслідок приватизації [8, с. 356].

Науковець К. Буряк зазначає: «в більшості країн існує нове антикорупційне законодавство, яке включає окремі положення на конституційному рівні в країнах ЄС, а в інших країнах вони закріплені у законодавчих актах. Це свідчить про різні підходи, які держави застосовують для реалізації антикорупційного механізму. У той же час, Конвенції ООН проти корупції, прийнята 31.10.2003 року, визнається одним з найважливіших міжнародних договорів у сфері боротьби із проявами корупції у всіх сферах. Ця Конвенція має велике значення, оскільки вона надає теоретичну основу для адаптації національного законодавства та визначення основних принципів антикорупційної політики для держав, які підписали цей міжнародний документ»[8, с. 357].

Слід зазначити, що "в ЄС існує кілька моделей антикорупційних інституцій, кожна з яких має свою національну специфіку, різні форми, завдання та функції". (рисунок 1.1) [17].

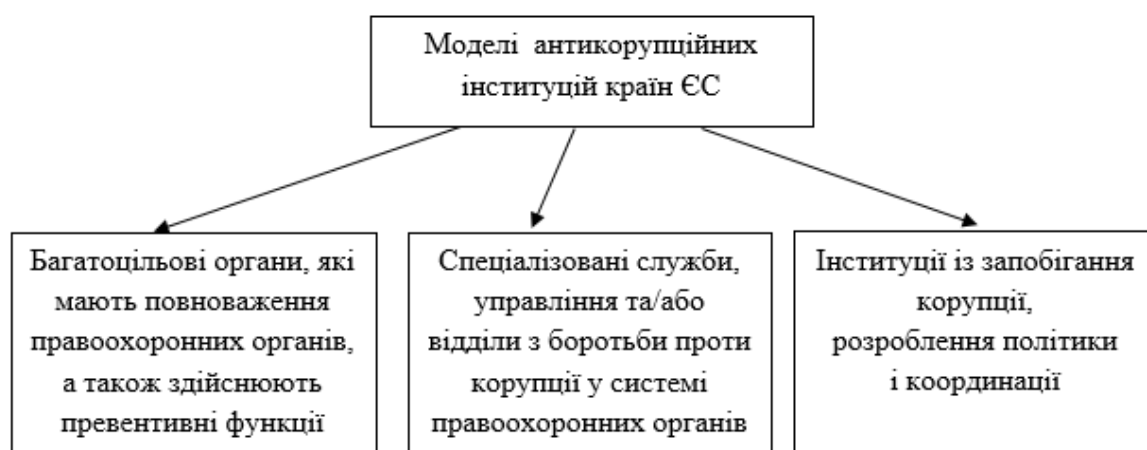

Рисунок 1.1. – Моделі антикорупційних інституцій країн ЄС

Загалом світовий досвід у сфері управління конфліктом інтересів є цікавим і неоднорідним. У цьому відношенні повчальним є досвід Латвії. Положення про конфлікт інтересів є частиною більш широкої політики щодо запобігання та

боротьби з корупцією, в рамках якої створено незалежний антикорупційний орган, наділений повноваженнями та компетенцією виявляти, розслідувати та переслідувати випадки корупції.

Практика управління грошима публічними службовцями є поширеною. У Португалії, наприклад, існує практика, зокрема, декларування доходів і майна (статків) публічних службовців та надання громадськості вільного доступу до цих даних. Така ж практика існує в Іспанії, де докладено значних зусиль для ефективного вирішення питань конфлікту інтересів зокрема та корупції загалом. Так, публічні службовці зобов'язані декларувати конфлікт інтересів та проходити фінансовий контроль шляхом декларування свого фінансового та майнового стану під час обрання на посаду, щорічно, під час виконання своїх повноважень та при звільненні з посади.

Державні службовці також зобов'язані декларувати можливу приватну діяльність після звільнення з державної служби. Іспанське законодавство також вимагає декларування попередньої роботи, наприклад, консультування. Натомість французький підхід цікавий тим, що він стосується діяльності державних службовців після звільнення, тобто встановлює кримінальну відповідальність за конфлікт інтересів та діяльність після звільнення на посаді державного службовця в компаніях, які контролювалися державним службовцем протягом останніх п'яти років. [43, с. 123].

Дослідник А. Сінкевич [48] зазначає, що "запобігання корупції у французькому державному апараті сприяють спеціальні обмеження, накладені на державних службовців". Діяльність державних службовців регулюється Конституцією Франції 1958 року та Загальним кодексом державної служби, який включає, зокрема, чотири основні закони: "Про права та обов'язки державної служби" від 13 липня 1983 року; "Про центральну державну службу" від 11 січня 1984 року; "Про місцеву державну службу" від 26 січня 1984 року; "Про державну службу в системі охорони здоров'я" від 9 січня 2006 року [58].

Основними державними інституціями, які борються з корупцією у Франції, є "Комісія з фінансової прозорості в політичному житті, яка управляє активами

депутатів; Національна комісія з виборчих рахунків та фінансування партій; правоохоронні органи; Міністерство юстиції; Антикорупційний підрозділ, який діє з 2004 року в рамках Департаменту з економічних та фінансових злочинів Судової поліції; Центральна антикорупційна служба" [44, с.127-128].

Центральна служба запобігання корупції виконує ряд важливих завдань, включаючи розроблення та впровадження системи заходів проти корупції, розслідування випадків фінансових зловживань, які здійснюються як державними службовцями, так і приватними особами, а також виявлення хабарництва та дій з особистою користю. Крім того, служба надає рекомендації з питань боротьби з корупцією та організації протидії незаконним пільгам та перевагам під час тендерних процедур [16, с. 27].

Розглянемо досвід Фінляндії. Тут Конституція забезпечує надійні гарантії проти зловживання державною владою шляхом регулювання процедури призначення високопосадових урядових чиновників. Ця процедура базується на конкурсному відборі та враховує спеціальні етичні та моральні вимоги. Згідно з Законом "Про державних цивільних службовців" з 1994 року, публічні службовці зобов'язані подавати декларації щодо своєї участі в комерційній діяльності, особистих позиках, майнових активах та додатковій роботі.

Для забезпечення прозорості діяльності уряду і доступу громадян до інформації, Фінляндія має Закон "Про перевірку безпеки", який встановлює умови перевірки даних осіб, які подають заяви на посади. Крім того, відповідно до Конституції та Закону "Про відкритість діяльності Уряду" з 1999 року, офіційні документи державних структур вважаються публічними, якщо не існує спеціальних обмежень. У разі, якщо лише певна частина документу є класифікованою як секретна, інші його частини залишаються доступними. Закон також визначає умови доступу до офіційних документів, і громадяни мають право звертатися за доступом до документів усно, за допомогою телефону, письмово, електронною поштою або особисто.

Фінське законодавство є найбільш просунутим у застосуванні європейських колективістських норм у сфері етики та моралі на державній службі. Етика в

державному управлінні ґрунтується на принципах, закріплених у Конституції, Законі про державну службу (включаючи систему кодексів поведінки державних службовців) та Адміністративному законі 2001 року. З 2004 року моральні цінності та етика включені до системи підготовки вищих посадових осіб у державному управлінні. Загальні норми права також застосовуються до відповідальності за порушення закону" [45, с. 59].

Однак, "у Фінляндії існує низка недоліків у застосуванні антикорупційних норм європейського права в секторі публічної служби, таких як відсутність окремого поняття "використання впливу" в кримінальному кодексі, відсутність юридичного зобов'язання для державних службовців повідомляти про зловживання або корупцію, а також відсутність будь-якого регулювання щодо переходу державних службовців до приватного сектору після завершення їхньої служби". У Фінляндії існує розрізнення між державним та приватним фінансуванням політичних партій, що відображено у виборчому законодавстві. Державне фінансування надається для забезпечення функціонування політичних партій, проведення передвиборчих кампаній та підтримки парламентських груп, які мають представників у парламенті. Міністерство юстиції Фінляндії відіграє важливу роль як контролюючий орган у сфері політичного фінансування. Воно встановлює правила й положення, здійснює контроль та застосовує санкції в разі порушень [46, с. 5].

Слід зазначити, що в Фінляндії система державного фінансового контролю має виключно формальний характер, і в ній не вимагається, щоб фінансові звіти були точним відображенням отриманих і витрачених коштів. Основним завданням контролю є перевірка належного використання державних коштів, а не виявлення джерел пожертвувань. Під контролем перебувають лише державні субсидії, а не членські внески або пожертвування.

У Фінляндії відсутні спеціальні антикорупційні органи, але роль такого контролю виконують Канцлер юстиції та Парламентський Омбудсмен. Вони відповідають за нагляд за діяльністю публічної влади, включаючи контроль за

законністю дій Уряду й Президента. Розподіл повноважень між ними здійснюється на підставі домовленостей.

Фінляндію можна вважати однією з найменш вражених політичною корупцією країн в ЄС. У цьому випадку ключову роль відіграє не європейське комунітарне законодавство, а прозорість національного державного управління, високий рівень політичної культури посадовців, активна громадська участь (при підтримці ЗМІ) і значна довіра громадян до державних органів.

Вчені зазначають, що в Естонії не існує спеціальних антикорупційних органів, але ця країна є одним з найуспішніших прикладів в боротьбі з корупцією. Це досягнуто завдяки політичній волі політиків у цій країні, які віддані викоріненню хабарництва.

Крім того, в Болгарії антикорупційна реформа стала можливою під впливом тиску з боку Європейського Союзу. Лише після відмови ЄС надавати фінансування, місцевий антикорупційний орган отримав повноваження проводити розслідування.

Варто відзначити, що Хорватія має цінний досвід у боротьбі з корупцією. У країні діє Офіс протидії корупції та організованій злочинності, де корупція розглядається як серйозне злочин. Також було створено Раду протидії корупції уряду Хорватії, до якої увійшли представники різних міністерств, офісів та агенцій. Незважаючи на ці досягнення у боротьбі з корупцією, все ще існує проблема недостатньо жорстких покарань за корупційні дії. Лише четверта частина судових рішень призводить до реальних покарань за завдану шкоду через корупційні вчинки.

Тому у країнах Центральної та Східної Європи велика увага приділяється ухваленню антикорупційних законів, які охоплюють всі види корупційних діянь, включаючи хабарництво. Більшість країн також впровадили національні програми боротьби з корупцією. Результатом цього є зростання кількості підзаконних актів з антикорупційним спрямуванням у багатьох країнах ЄС.

Між країнами Вишеградської четвірки - Україною, Угорщиною, Словаччиною та Чеською Республікою - та Європейським Союзом існують значні відмінності в оплаті праці державних службовців. Зокрема, в результаті

адміністративно-територіальної реформи та "реформи державної служби" ці країни запровадили політику підготовки широкого кола осіб, як політиків, так і неполітичних державних службовців, які отримують гідну винагороду за свою роботу. Тому боротьба з корупцією в цих країнах принесе свої плоди в довгостроковій перспективі, якщо не зараз". Це станеться тому, що люди усвідомлять цінність цієї роботи і цінуватимуть своє право представляти народ і працювати для народу. [46, с. 44].

Боротьба з корупцією є одним з найважливіших пріоритетів уряду Чеської Республіки, і вона ґрунтується на стратегії, розробленій урядом для цієї цілі. Сама стратегія складається з двох частин - аналітичної та стратегічної. Аналітична частина включає три розділи, які охоплюють сприйняття корупції, аналіз економічних аспектів корупції, а також виявлення і розслідування корупційних випадків [46, с. 45].

Стратегічний розділ містить основні стратегічні напрями в боротьбі з корупцією. Серед них варто виділити професіоналізацію державного управління, ефективне управління державним майном, посилення механізмів боротьби з корупцією у приватному секторі, зміцнення політичної системи та підвищення прозорості політичних партій. Крім того, важливими напрямками є виявлення, розслідування та кримінальне переслідування корупційних порушень, зміцнення антикорупційної культури в чеському суспільстві, створення моніторингових механізмів для боротьби з корупцією та координації антикорупційної політики, а також збільшення ресурсів для впровадження антикорупційних заходів та підвищення прозорості в державному секторі [16, с. 28].

Тому, як видно з аналізу антикорупційних політик таких країн ЄС, як Франція та Фінляндія, основна увага в них приділяється інституційно-правовій базі законодавства, контрольним та правоохоронним структурам, створеним до того, як інституції ЄС взяли на себе активну роль у цьому процесі, а також органам громадського контролю, що діють переважно через засоби масової інформації. Основний акцент робиться на розвитку наступних. Між тим, саме тут старі та нові країни-члени ЄС суттєво різняться між собою.

Вчені вважають, що "механізми боротьби з політичною корупцією в органах державної влади нових країн-членів ЄС практично не відрізняються від загальноєвропейських механізмів. Основна різниця полягає у підходах та мотивації їх використання. Перспектива вступу до Європейського Союзу стимулювала розробку стратегій боротьби з корупцією та прийняття антикорупційного законодавства, які базуються на нормах європейського права. Проте, після приєднання до ЄС, темпи боротьби з корупцією почали зменшуватися, особливо в антикорупційних інституціях деяких країн, таких як Словачка Республіка, Румунія і Словенія. Парламенти та уряди цих країн намагалися обмежити повноваження цих інституцій щодо розслідування випадків політичної корупції в системі державного управління" [46, с. 14].

Отже, можна зробити висновок, що відносно боротьби з політичною корупцією в системі державного управління в країнах-членах ЄС основною проблемою є значна розбіжність у законодавстві, що регулює цю сферу, що в значній мірі зумовлено національними традиціями та історією. Антикорупційне законодавство в більшості держав є відносно новим і недостатньо розробленим. Деякі положення, що стосуються цього питання, закріплені на конституційному рівні в деяких країнах ЄС, а в інших - у законодавчих актах" [46].

Таким чином, світовий досвід формування та реалізації антикорупційної політики свідчить про те, що ефективність будь-яких механізмів боротьби з корупцією залежить від системності, обґрунтованості та прозорості правових норм і положень.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Законодавча і нормативно-правова база боротьби з корупцією в Україні

В Україні існує нормативно-правова база, що регулює антикорупційну діяльність на публічній службі. Ця база охоплює різні сфери людського життя і включає в себе різні види нормативно-правових актів. Перш за все, для аналізу цього питання необхідно визначити міжнародно-правові акти у цій сфері. Зокрема, слід зазначити, що в середині 1990-х років "більшість країн світу визнали, що корупція є глобальною проблемою".[31, с. 283].

Перші міжнародні акти у сфері протидії корупції, що підписала та ратифікувала наша держава, це Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 27 січня 1999 року) та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 4 листопада 1999 року) [31, с. 283]. З 1 січня 2010 року Україна повинна виконувати положення Конвенції, оскільки саме тоді вона набрала чинності. Проте на практиці Україна приступила до реалізації цих зобов'язань у 2014 році. Тоді затвердили Антикорупційну стратегію на 2014-2017 роки. Відповідно до статті 5 Конвенції ООН проти корупції, всі країни-учасниці зобов'язана створити та дотримуватись ефективну та керовану політику протидії корупції [36].

В межах цього документу заходи щодо запобігання корупції передбачають наступне:

- розробка координованої політики, яка включає утвердження ефективних методів із запобігання та протидії корупції, які мотивують учасників

процесу їх дотримуватись та які регулярно переглядаються;

- створення антикорупційного органу, який продукує та впроваджує політику із запобігання корупції;
- створення культури порядності у секторі публічної служби, що охоплює прозорість у проведенні конкурсів, необхідні фінансові ресурси, зосередженість на бездоганному виконанні завдань, справедливість та природні здібності;
- додержання етичних норм працівниками сектору державної служби, якого досягають за рахунок впровадження елементів мотивації чесності, відповідальності, порядності, створення стандартів поведінки;
- прозорість у веденні державних закупівель та управління фінансовими потоками, що досягається за рахунок оприлюднення даних про закупівлі, прозорі умови участі й відбору, ефективні контролюючі механізми;
- система державної звітності, яка дозволяє широкій громадськості отримати доступ до інформації про те, як приймають рішення в державі, та спрощує адмінпроцедури;
- незалежність органів суду та органів прокуратури, що базується на утвердженні чесності й непідкупності, запобігання корупції всередині системи цих органів;
- порядність приватного сектору у комунікації та іншій взаємодії між двома сторонами процесу – бізнесу і правоохоронних органів, створення стандартів доброчесності для підприємців, запобігання виникнення конфліктів інтересів у випадку колишніх держслужбовців, які розпочинають власну справу;
- залучення громадянського суспільства, що підвищує прозорість процесів, забезпечення доступу для громадян країни у процес прийняття рішень, доступу до інформації, формування культури суспільного несприйняття корупції, мотивація і захист свободи пошуку та оприлюднення даних про корупційні випадки;
- запобігання відмивання коштів – контроль та перевірка банків і небанківських фінансових установ з метою запобігання відмивання коштів в різних формах» [36].

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією набула чинності для України з 01 січня 2006 р. Документ має на меті передбачити державами-учасниками в своєму внутрішньому законодавстві оперативних засобів правового захисту осіб, котрим заподіяли шкоди корупційні дії та надання цим особам шанси захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду» [21, с. 23].

Таким чином, важливе значення мають такі міжнародні нормативно-правові

акти, як Статут Групи держав по боротьбі з корупцією, Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO), Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та ряд інших.

Отже, міжнародні нормативно-правові акти у сфері протидії корупції об'єднані спільною метою – встановлення загальних стандартів протидії корупції на національному рівні за рахунок криміналізації і реалізації ефективних заходів з її попередження. [57, с. 38].

Україна вийшла на інший рівень реалізації антикорупційної політики у період кінець 1994 р. – початок 1995 р. Саме тоді Верховна Рада України голосує за проєкт Закону України «Про боротьбу з корупцією». Ключовою цінністю цього законопроєкту є визначення корупції та адміністративної процедури відповідальності за корупційну діяльність.

7 квітня 2011 року були прийняті важливі закони в Україні, які мали на меті запобігання та протидію корупції. Зокрема це Закон України «Про запобігання та протидію корупції». Цей закон характеризується тим, що його законодавчі норми були засновані на світових антикорупційних принципах, зокрема йдеться про Конвенцію ООН проти корупції, Кримінальну та Цивільну конвенції про боротьбу з корупцією, а також 20 керівних положеннях щодо боротьби з корупцією. При прийнятті згаданого закону були враховані рекомендації Групи держав проти корупції та рекомендації, що походили з Стамбульського плану дій щодо боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для країн Східної Європи й Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку [37, с.192].

Науковці зазначають, що важливим нюансом нового антикорупційного закону є те, що він замінює репресивну каральну модель превентивними заходами, в тому числі із залученням інститутів громадянського суспільства, які були успішно адаптовані в демократичних країнах. Слід зазначити, що превентивні заходи все ще передбачають репресивні елементи проти корупційних правопорушень у майбутньому. Слід зазначити, що превентивні заходи все ще передбачають репресивні елементи проти правопорушень, пов'язаних з корупцією, у майбутньому. Враховуючи положення міжнародних документів щодо

криміналізації корупції, українське законодавство визнає існування системи адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення. [37, с. 191].

Відповідно до статті 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, сторони Угоди повинні співпрацювати у боротьбі зі злочинністю, і ця співпраця має бути наступною "Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє внутрішнє законодавство у сфері боротьби з корупцією із законодавством ЄС Ця співпраця має бути спрямована на викорінення корупції як у приватному, так і в державному секторах. У першому випадку йдеться про незаконне привласнення коштів та фінансове шахрайство [30, с. 195].

Так, «аналіз тексту Угоди про асоціацію з ЄС показує, що Україна має впродовж п'яти років з моменту набуття чинності Угоди адаптувати національне законодавство до законодавства Європейського Союзу за рахунок реалізації окремих положень Конвенції ЄС від 26 липня 1995 р. щодо захисту фінансових інтересів Європейських Співтовариства» [37, с. 195]. Зокрема, Україна мала також впровадити в національне законодавство відповідні положення протоколів до названої Конвенції.

Варто зазначити, що лише «в 2013 р. було прийнято низку нормативно-правових актів, якими вносяться суттєві зміни щодо вдосконалення системи та механізму запобігання та протидії корупції в Україні. Частину із цих актів було прийнято на виконання вимог авторитетних міжнародних антикорупційних інституцій, на впровадження в національне законодавство положень Конвенції ООН проти корупції, а також вимог Угоди про асоціацію з ЄС, процес підписання якої знову вступив у активну фазу» [37, с. 191]. Тож важливим кроком на шляху до подолання корупції було ухвалення Верховною Радою України 14 травня 2013 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики», що набрав чинності 9 червня 2013 р.» [37, с. 191].

Як свідчать дані проведеного аналізу «прийнятих законодавчим органом змін до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» показує, що основними законодавчими новелами є такі зміни.

По-перше, удосконалено понятійний апарат (ст. 1), уточнено визначення таких понять, як «конфлікт інтересів», «близькі особи» [37, с. 191]. Між іншим, «при визначенні поняття конфлікту інтересів було враховано правила щодо конфлікту інтересів, передбачені ст. 13 Модельного кодексу поведінки державних службовців, що є додатком до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R (2000) від 11 травня 2000 р.

По-друге, змінено коло суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення (ст. 4), зокрема виключено військовослужбовців строкової служби, але включено до цього переліку посадових осіб юридичних осіб суб'єктів публічного права.

По-третє, виключено з переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції підрозділи внутрішньої безпеки митних органів, податкову міліцію, військову службу правопорядку у Збройних Силах України (ст. 5), що відповідає положенням ст. 36 Конвенції ООН проти корупції та ст. 20 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією» [37, с. 191].

По-четверте, «крім уже зазначеного, зміни торкнулися конкретизації антикорупційних обмежень (ст. 6-10), удосконалено механізм проведення спеціальної перевірки та систему фінансового контролю (ст. 11-12).

По-п'яте, вдосконалено систему запобігання конфлікту інтересів та його врегулювання (ст. 14), зокрема щодо форми і способу повідомлення про конфлікт інтересів, порядку в управлінні іншій особі корпоративних прав та підприємств» [37, с. 191].

По-шосте, «не менш важливим є запровадження антикорупційної експертизи нормативно-правових актів (ст. 15) з метою запобігання створенню нових корупційних ризиків» [37, с. 191].

По-сьоме, «для посилення захисту осіб, які повідомили про порушення антикорупційного закону, внесеними змінами передбачаються більш широкі гарантії захисту таких осіб, зокрема забороняється звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності чи застосування до зазначених осіб інших негативних заходів впливу з ініціативи роботодавця у зв'язку з таким

повідомленням (ст. 20)» [37, с. 191].

По-восьме, «відповідними змінами було також урегульовано порядок звільнення осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення, згідно з якими не є обов'язковим звільнення у випадку вчинення дрібних корупційних правопорушень, наприклад неповідомлення про конфлікт інтересів або порушення строків подання декларації (ст. 22)» [37, с.191].

Дослідник О. Новіков нагадує, що «окрім вищезазначених змін до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», відповідні зміни внесли і до Кримінального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про державну службу» та інших нормативно-правових актів. Основними напрямками прийнятих до національного антикорупційного законодавства змін є приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (поширення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення), виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України (зокрема запровадження відповідальності юридичних осіб за порушення антикорупційного законодавства), а також виконання рекомендацій Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) щодо імплементації Конвенції ООН проти корупції [43, с. 191].

Відповідно до цього, «в жовтні 2014 року Верховна Рада України схвалила Закон України «Про запобігання корупції», який заклав основи антикорупційної політики і законодавства, виходячи з нової суспільно-правової парадигми.

Закон встановлює правові та організаційні засади функціонування превентивної антикорупційної системи в державі, зміст і порядок реалізації антикорупційної моделі та правила усунення наслідків корупційних правопорушень. Згідно з пояснювальною запискою, основними складовими превентивної антикорупційної системи відповідно до Закону є:

- «спеціалізований орган з запобігання корупції (Національне агентство з питань запобігання корупції);
- норми розробки і реалізації антикорупційної політики;
- антикорупційні ліміти (щодо користування службовим становищем, отримання подарунків, сумісництва й суміщення з іншими видами діяльності,

спільної роботи представників родини та ін.);

- запобігання і залагодження конфлікту інтересів;
- спеціалізовані ефективні інструменти антикорупційної політики (наприклад, спеціальна антикорупційна перевірка, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення);
- механізми захисту викривачів (протекція людей, що заявили про корупційні діяння інших осіб);
- відповідальність за корупційні діяння (кримінальна відповідальність безпосередньо за зловживання службовим становищем, незаконне збагачення тощо);
- адміністративна відповідальність за діяння, пов'язані з корупцією;
- дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність;
- усунення наслідків корупційних діянь;
- міжнародне співробітництво з іншими країнами у цьому напрямку [44].

У закон включено список етичних норм, які повинні дотримуватись особами, які мають повноваження у сфері державного або місцевого самоврядування. Закон України "Про запобігання корупції" встановлює спеціальні обмеження для державних службовців, зокрема щодо використання службових повноважень або свого становища, сумісництва та співробітництва з іншими видами діяльності, отримання подарунків, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, обмеження спільної роботи з близькими особами. Закон також вирішує питання конфлікту інтересів, встановлює механізми політичної нейтральності для публічних службовців, встановлює вимоги щодо прозорості інформації та встановлює конкретні механізми відповідальності для публічних службовців у випадках корупційних або пов'язаних з корупцією порушень [44].

Крім того, важливими документами, що зробили значний внесок у розвиток антикорупційної стратегії України, стали такі закони України: «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», ухвалені 14 жовтня 2014 р. [52].

Окрім того, до нормативно-правових актів антикорупційної політики в публічній службі науковці відносять:

- Закони України «Про прокуратуру», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про очищення влади», «Про національну поліцію» [38, с. 25].

- Укази Президента України «Про утворення Національного антикорупційного бюро України», «Про Національну раду з питань антикорупційної політики», «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки», «Про стратегію сталого розвитку «України – 2020» [38, с. 25].
- Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»; «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні, «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком», «Про деякі питання відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції» та ін. [38, с. 25].
- Накази міністерств та відомств, наприклад, Наказ ДМС від 11.11.2019 № 307 «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної міграційної служби України» [38, с. 25].

Закон України "Про державну службу" є одним з важливих нормативно-правових актів, спрямованих на протидію корупції. Цей закон передбачає прийняття заходів для запобігання корупційним проявам серед державних службовців та інших осіб, що мають повноваження виконувати функції держави. Він також встановлює дисциплінарну і адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь і порушення спеціальних обмежень [34].

Згідно зі статтею 5 зазначеного Закону України, державні службовці мають дотримуватись своїх службових обов'язків зі сумлінністю, поважати громадян, керівників і співробітників, проявляти високу культуру спілкування і утримуватись від дій, що можуть шкодити інтересам державної служби або негативно вплинути на репутацію державного службовця.

Ми підтримуємо думку наукової спільноти, що наведений перелік охоплює лише базові антикорупційні нормативно-правові акти і може бути доповнений. Конкретні норми щодо запобігання та протидії корупції визначаються також нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність окремих державних органів, служб тощо (визначають їх статус, функції, порядок діяльності тощо). Такі норми є важливими, оскільки створюють механізм запобігання протиправним діям

посадових осіб. У цій частині національне законодавство є динамічним, постійно розвивається та вдосконалюється [57].

Важливе значення мають також галузеві кодекси поведінки (зокрема, Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів і Кодекс суддівської етики).

Таким чином, разом з інтеграцією України в міжнародне співтовариство та виконанням зобов'язань перед європейськими країнами-партнерами, реорганізація антикорупційного законодавства України на основі успішних міжнародних стандартів має на меті повною мірою запровадити успішний міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії корупції в нашій державі.

2.2. Аналіз динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні

У відповідності до фахових міжнародних досліджень, а також соціологічних опитувань і досліджень всередині самої України, дослідники сходяться на думці, що нині корупція є серйозною проблемою для розвитку держави. Наразі, якщо не брати до уваги лише війну в нашій державі після широкомасштабного вторгнення російської федерації, корупція в Україні і надалі відлякує іноземних інвесторів. Поряд з цим, з таким рівнем корупції Україна не відповідає вимогам та критеріям ЄС та НАТО, на чому наголошують міжнародні партнери. Зокрема, держсекретар США Ентоні Блінкен заявив, що Україна через корупцію втрачає приблизно 30% свого ВВП, що є неприпустимо в умовах інтеграції України до європейського та євроатлантичного співтовариства [27].

Поглянемо, перш за все, на динаміку виявлення корупційних злочинів антикорупційними органами. Візьмемо за базу аналізу 2018-2022 роки.

Таблиця 2.1. – Виявлення корупційних злочинів [27]

Рік	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість	10756	10713	9074	11160	9984

Найбільше підозр за цією статтею було вручено в 2020 році – 5 953. У тому

ж році було направлено до суду 5 347 проваджень з обвинувальним актом. У 2021 було найбільше засуджено осіб – 340.

У 2018 році було зафіксовано 1578 випадків отримання неправомірної вигоди, в 2019-му – 2 086, в 2020-му – 2189, в 2019-му – 1744, в 2021-му – 1607, у 2022-му – 1143. Найбільше підозр вручили в 2018 році – 758, в суд направили 594 провадження. З кожним роком кількість підозр і скерованих до суду справ зменшується, як і кількість вироків, які набули чинності. Це свідчить про недостатність політичної волі щодо реального притягнення до відповідальності винних у корупції посадових осіб.

За проаналізовані 2018-2022 роки відповідні антикорупційні органи України зареєстрували таку кількість випадків щодо зловживання владою (табл. 2.2.) [27].

Таблиця 2.2. – Кількість зареєстрованих випадків зловживання владою

Рік	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість	3360	3955	3589	4371	3988

Найбільше підозр і направлених до суду проваджень було в 2021 році – 301 і 250 відповідно. При цьому засуджено осіб за цією статтею набагато менше: в 2018 році законну силу набрали 22 вироків, в 2019-му – 16, в 2020-му – 5, в 2021-му – 6, в 2022-му – 2 [29].

Розглянемо скільки справ про корупційні правопорушення потрапило в суди. Протягом 2019 року до суду надійшло 5 тисяч справ, пов'язаних з корупційними злочинами, розглянули 3,9 тисячі справ. У 2020 році таких справ в судах було 9,8 тисячі (розглянули 8 тисяч), в 2021-му – 11 тисяч (розглянули 10 тисяч), в 2022-му – 7 тисяч (розглянули 5,1 тис.) [29].

Проаналізуємо також кого із посадовців найчастіше викривали у справах про корупцію. Наприклад, у 2022 році виявлено випадки корупційних злочинів, зокрема: 9 випадків серед депутатів сільських, селищних і міських районних рад. Державні службовці вчинили 74 корупційні злочини, з яких більшість була

пов'язана з отриманням хабарів. Чиновники місцевого самоврядування виявлені у 49 випадках корупційних порушень: 16 випадків пов'язані з розтратою або присвоєнням майна, 14 - з отриманням хабарів, 13 - із зловживанням службовим становищем, 6 - із зловживанням впливом. Протягом минулого року одного суддю було викрито під час отримання неправомірної вигоди. Найбільш поширеними порушниками корупційних злочинів були працівники правоохоронних органів - 194 випадки, більшість з яких були пов'язані з отриманням хабарів [29].

Щороку організація Transparency International складає Індекс сприйняття корупції. Нуль балів означає, що в країні дуже високий рівень корупції, 100 балів – корупції майже немає. Розглянемо позиції України в історичній ретроспективі. У 2010 році Україна посіла 152 місце у рейтингу, в 2015-му – 130 місце, 2020-му – 117. Наразі Україна за результатами 2022 року посідає 116 сходинку у зазначеному рейтингу.

Першість у рейтингу з 2010 року постійно займали такі країни як: Нова Зеландія, Данія, Фінляндія та Швеція.

Важливо також проаналізувати як безпосередньо населення – громадяни України ставляться до проблематики боротьби з корупцією в Україні. За даними КМІС, у 2015 році 94,4% українців вважали корупцію дуже серйозною проблемою для країни. У 2020 році таких було 93,7%, в 2022-му – 93,5%.

Українці стали менш толерантними до корупції: у 2015 році 19,1% опитаних вважали, що корупцію можна виправдати в більшості випадків, в 2020 році таких було 14,3%, у 2022 році – 13%. Крім того, більше українців почали вважати, що корупцію ніколи не можна виправдати [27].

У 2015 році 60,6% опитаних вважали, що президент і його Офіс найбільш відповідальні за боротьбу з корупцією, в 2022 році так вважають вже 55% українців. Станом на 2022 рік 26,3% опитаних покладають відповідальність за протидію корупції на Антикорупційний суд, 26,2% – на НАБУ, 23,4% – на САП та 16,9% – на НАЗК.

За даними опитування групи «Рейтинг», зменшилася кількість українців, які вважають найважливішими проблемами для країни хабарництво і корупцію у владі.

Станом на червень 2018-го так відповідали 39%, в травні 2019-го – 52%, в травні 2020-го – 40%, в червні 2021-го – 48%, в липні 2021-го – тільки 21%.

У листопаді минулого року 47% опитаних українців відповіли, що ситуація в сфері боротьби з корупцією не змінилася за останній рік. 18% вважали, що ситуація скоріше погіршилася, 16% – що ситуація значно погіршилася. І тільки 2% респондентів зазначили, що ситуація в сфері боротьби з корупцією значно покращилася.

Оцінка діяльності Президента України Володимира Зеленського в боротьбі з корупцією виглядає таким чином. За перший рік президентства 31% українців оцінили його боротьбу «жахливо», 27% – «незадовільно», 22% – «задовільно», 12% – «добре», 4% – «відмінно». За другий рік президентства Зеленського оцінки такі: 38% українців – «жахливо», 27% – «незадовільно», 18% – «задовільно», 10% – «добре», 5% – «відмінно» [29].

Проаналізуємо більш детальніше ставлення громадян до стану боротьби з корупцією за допомогою таблиці 2.3., де результати цього звіту ґрунтуються на даних соціологічного дослідження, проведеного відповідно до Стандартної методології моніторингу корупції в Україні, затвердженої НАЗК у 2021 році. Опитування було проведене у 2021 році соціологічною організацією Info Sapiens. Команда дослідників Info Sapiens провела інтерпретацію результатів опитування та підготувала цей звіт.

На думку населення, топ-3 сфери за поширеністю корупції – це:

- судова система, митниця та земельні відносини;
- прикордонний контроль, переміщення людей і товарів через лінію розмежування з тимчасово окупованими територіями Донбасу;
- інша діяльність органів правопорядку – Національної поліції, СБУ, прокуратури (крім діяльності патрульної поліції, сервісних центрів МВС);
- медичні послуги [27].

Загальний індекс сприйняття корупції показує, що 85,4% респондентів вважають, що корупція в Україні є дещо або дуже поширеною (32,5% та 53% респондентів відповідно). Загальний індекс сприйняття корупції, розрахований для цього питання, становить 4,39 за п'ятибальною шкалою.

Як можемо побачити з наведеної нижче таблиці, для населення розраховані індекси для переважної більшості сфер становлять близько 4 балів за 5-бальною шкалою, що свідчить про достатньо високий рівень сприйняття поширеності

корупції в них.

Таблиця 2.3. – Сприйняття населенням поширеності корупції
в окремих сферах [27]

Сфера	Відсутня	Майже відсутн я	Інколи поширен а	Дещо поширен а	Дуже поширен а	Важко сказат и	Індек с
Судова система	0,5%	1,0%	9,8%	24,3%	57,6%	6,9%	4,48
Митниця	0,5%	1,3%	9,5%	25,6%	52,5%	10,6%	4,44
Земельні відносини	0,7%	2,1%	13,1%	29,8%	43,5%	11,0%	4,27
Прикордонний контроль	0,9%	2,9%	15,0%	26,2%	38,0%	16,9%	4,17
Медична сфера	0,4%	2,8%	20,4%	33,7%	41,1%	1,7%	4,14
Діяльність органів правопорядку	0,2%	2,9%	17,1%	31,3%	35,7%	12,7%	4,14
Заклади вищої освіти	0,5%	4,6%	25,5%	31,6%	27,2%	10,6%	3,9
Патрульна поліція	0,8%	5,1%	25,1%	31,2%	28,2%	9,7%	3,9
Сервісні центри МВС	1,6%	5,4%	18,8%	27,8%	26,6%	19,9%	3,9
Газо, електро- постачання інші комунальні послуги	3,2%	8,5%	24,4%	24,9%	25,5%	13,5%	3,7
Послуги ЦНАП	5,6%	16,4%	22,0%	21,9%	19,9%	14,2%	3,4
Соціальні послуги	3,9%	12,3%	22,4%	22,9%	22,1%	16,5%	3,56
Середня освіта	3,9%	16,1%	32,8%	19,5%	16,2%	11,5%	3,32
Дитячі садки	4,0%	15,2%	30,1%	18,7%	18,2%	13,8%	3,37
Корупція в Україні загалом	0,1%	0,6%	12,6%	32,5%	53,0%	1,3%	4,39

У рамках цього ж дослідження, при визначенні відповідальності за подолання

корупції респондентам було запропоновано обрати не менше трьох варіантів відповіді на запитання "Хто, на Вашу думку, несе відповідальність за подолання корупції в Україні?". Як населення, так і бізнес найчастіше схильні вважати відповідальними за подолання корупції центральні органи влади (Президент України та його Офіс; Парламент) поряд із такими спеціалізованими інституціями, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та (у випадку населення) Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Разом з тим вони порівняно рідше називають такі антикорупційні агенції, як Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС) [27].

Зокрема, населення найчастіше вважає, що відповідальними за подолання корупції є:

- Президент України/ Офіс Президента України (48,7%);
- НАБУ (39,3%); Верховна Рада України (30,6%);
- НАЗК (28,5%);
- Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (24,2%).

Відповіді представників бізнесу на питання про відповідальність за подолання корупції сконцентровані довкола таких варіантів:

- Президент України/ Офіс Президента України (46,0%);
- Верховна Рада України (37,0%); НАБУ (32,8%);
- Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (28,6%) [27].

Проаналізуємо також більш детально статистику та види корупційних правопорушень та злочинів в Україні. Згідно із річним звітом Міністерства внутрішніх справ за 2022 рік. За базовий рік було зареєстровано 6757 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення, направлених до суду у звітному періоді (без повторно направлених). За результатами відкриття цих справ було накладено 3877 штрафів, а 2184 справи було закрито.

Розглянемо статистику щодо груп публічних службовців, яких було притягнуто протягом 2022 року до адміністративної відповідальності у справах про корупційні правопорушення (табл. 2.4.)

Таблиця 2.4. – Категорії публічних осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності у справах про корупційні правопорушення

Усього осіб притягнуто судом до відповідальності (штраф)		1608
до яких застосована конфіскація		2
державних службовців		27
з них	1-2 категорій (I групи)	
	3 категорії (II групи)	
	4 категорії (III групи)	6
	5-7 категорій (IV, V групи)	21
народних депутатів України		
депутатів Верховної Ради АР Крим		
депутатів обласної ради		14
депутатів сільських, селищних, міських, районних рад		748
посадових осіб місцевого самоврядування		120
з них	1-2 категорій	
	3 категорії	
	4 категорії	32
	5-7 категорій	88
посадових та службових осіб	райдержадміністрацій	11
	облдержадміністрацій	3
посадових та службових осіб інших органів державної влади		84
професійних суддів		1
інших службових осіб судової гілки влади		48
службових осіб і працівників	органів прокуратури	
	органів внутрішніх справ	75
	податкової міліції	
	державної податкової служби	7
	державної кримінально-виконавчої служби	40
	Служби безпеки України	2
	Збройних Сил України	34
	державної прикордонної служби	1
	інших утворених відповідно до законів військових формувань	6
	митної служби	2
	органів та підрозділів цивільного захисту	22

Як бачимо з таблиці, найбільша кількість справ припадає на посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.

Розглянемо статистику досудових розслідувань корупційних кримінальних правопорушень за 2018-2022 р. За основу візьмемо статті Кримінального кодексу України стосовно корупційних злочинів (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5. – Статті Кримінального кодексу України, що стосуються
корупційних злочинів

Номер статті	Зміст статі
ст. 210	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням
ст. 354	Підкуп працівника підприємства, установи чи організації
ст. 364	Зловживання владою або службовим становищем
ст. 364.1	Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права
ст. 365.2	Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги
ст. 368	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою
ст. 368. 2	Незаконне збагачення
ст. 368.3	Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
ст. 368.4	Підкуп особи, яка надає публічні послуги
ст. 369	Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди
ст. 369. 2	Зловживання впливом

Проаналізуємо та згрупуємо найбільш часті корупційні злочини, а також визначимо скільки кримінальних проваджень було обліковано та по скільком із них було вручено повідомлень про підозри винним особам. Ці показники по відношенню до загальної структури та кількості злочинів зберігаються протягом 2018-2022 рр. Візьмемо за основу аналіз 2022 року табл. 2.6.

Таблиця 2.6. – Основні обліковані кримінальні правопорушення за 2022 р.

Стаття	364	369	368	365.2	364.1	369.2	366.2	366.3
Кількість	2214	1512	988	239	114	220	78	138
Вручено повідомлень про підозру	220	1215	242	38	14	136	7	71

Найбільша кількість корупційних кримінальних правопорушень припадає на ст. 364 Зловживання владою або службовим становищем, ст. 369 Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі, а також ст. 368 Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Розглянемо загальну кількісну динаміку кримінальних правопорушень за 2018-2022 р. та динаміку повідомлення про підозру (рисунки 2.1.)

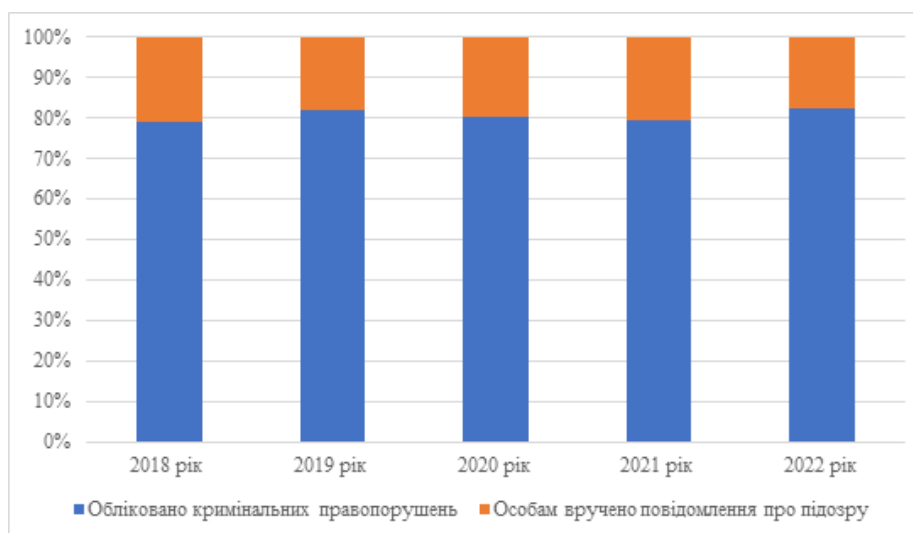

Рисунок 2.1. – Інформація про обліковані корупційні кримінальні правопорушення

Як бачимо з даного рисунку упродовж 2018-2022 років вкрай низьким залишається відсоткове співвідношення облікованих кримінальних правопорушень та винесення повідомлень про підозри. По кількості самих кримінальних правопорушень динаміка дещо знижується. У той же час, позитивним фактором доцільно вважати збільшення за останні 5 років вручення повідомлень про підозру винним особам (рисунок 2.2.).

Рисунок 2.2. Динаміка повідомлень про підозри у справах про кримінальні корупційні правопорушення

З графіку бачимо, що упродовж 2021 та 2022 років повідомлень про підозри у корупційних кримінальних правопорушеннях показують динаміку до зростання, що показує позитивні кроки щодо реальної боротьби із корупційними злочинами та правопорушеннями.

Розглянувши особливості досудового розслідування кримінальних правопорушень, варто проаналізувати безпосередньо судовий розгляд кримінальних справ про корупційні правопорушення. Розглянемо статистику за 2019-2022 р. (рисунк 2.3.).

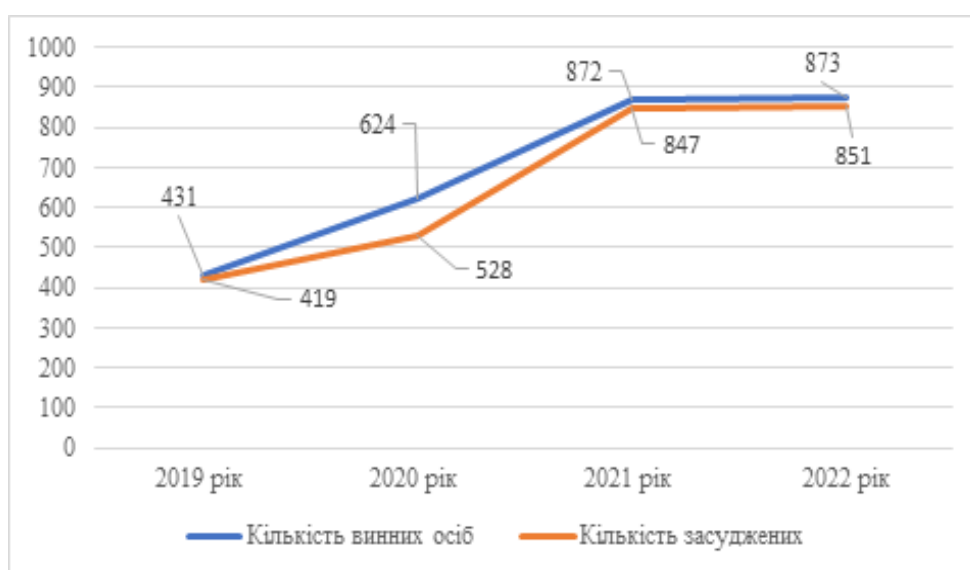

Рисунок 2.3. Дані стосовно осіб, вирокі щодо яких набрали законної сили

З наведеної таблиці бачимо позитивну динаміку щодо кількості викриття корупційних злочинів, передачі матеріалів справ до суду, а також винесення вироків судовими органами та засудження винних у корупційних кримінальних злочинах та правопорушеннях осіб.

У той же час, слід зазначити, що останнім часом, все ж таки ситуація дещо змінюється на краще щодо запобігання та протидії корупції. Зокрема, Рада Європи виключила Україну зі списку країн, які не ефективно борються з корупцією. Експерти Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) визнали певні досягнення України у запобіганні корупції серед депутатів, суддів та прокурорів.

Відповідно до звіту, був оцінений прогрес виконання рекомендацій, які були надані Україні у 2017 році. GRECO вважає, що Україна здійснила певні покращення, виконавши належним чином 15 з 31 рекомендації. Щодо інших рекомендацій, дев'ять були частково виконані, а ще сім не були виконані взагалі [45].

У згаданому звіті зазначається, що незважаючи на воєнний стан, "Україна продовжує працювати над впровадженням рекомендацій GRECO". Також було зазначено, що ще залишилась багата робота, але "своєчасне надання Україною інформації до GRECO та досягнутий прогрес заслуговують на високу оцінку" [45].

Значну вагу має ухвалення стратегічного та концептуального документу, спрямованого на протидію та запобігання корупції в Україні. У 20 червня 2022 року Верховна Рада України затвердила Антикорупційну стратегію на період з 2021 по 2025 роки. Цей вичерпний документ закріплює комплекс заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в країні. Антикорупційна стратегія України є ключовим елементом у подоланні корупції в країні та сприяє інтеграції України з Європейським Союзом. Вона виступає каталізатором для удосконалення існуючої антикорупційної інфраструктури, особливо з огляду на те, що з 2018 року в Україні не було окремої антикорупційної стратегії. Затвердження Стратегії є потужним сигналом політичного керівництва країни про значний спад рівня корупції [2].

Таким чином, Україна, все ж, має певні поступи у питанні щодо запобігання та протидії корупції, однак для цього мають бути політична воля та створений відповідний комплексний і ефективний механізм.

2.3. Механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні

Необхідним є належне законодавче забезпечення, створення ефективної системи державних органів та належне координування формування та впровадження антикорупційної політики для успішної боротьби з корупцією в Україні. Розбудова інституційної системи повинна відповідати міжнародним стандартам та передовій світовій практиці. Метою є створення повноцінного та комплексного механізму запобігання та протидії корупції.

Починаючи з 2014 року, Україна розпочала розбудову повноцінної антикорупційної інфраструктури та створення нових спеціалізованих антикорупційних органів. Цей шлях вибрала Україна, враховуючи міжнародний досвід, який свідчить про ефективність створення нових органів у порівнянні з реформуванням наявних. Ці кроки отримали визнання міжнародної експертної спільноти.

Після Революції Гідності, у ході руху України у європейське та євроатлантичне співтовариство, наша держава прийняла досить комплексний антикорупційний пакет законів і створила нові спеціалізовані установи, такі як НАБУ, САП, НАЗК та АРМА. Разом з тим, Україна досягла високого рівня прозорості завдяки електронному розкриттю інформації про активи, впровадженню системи електронних закупівель, відкриттю державних реєстрів та іншим ініціативам.

Механізм запобігання та протидії корупції в Україні є системою різнорівневих інституцій, які об'єднуються для боротьби з корупцією в Україні відповідно до своїх функцій та повноважень. Цей механізм базується на відповідних законодавчих актах, які регулюють його функціонування. Зазначені складові елементи співпрацюють та кооперуються для ефективного поділу обов'язків та завдань. Таким чином, в основі механізму запобігання та протидії корупції лежить система інституційного та законодавчого забезпечення цих процесів [1].

Особливості законодавчого забезпечення запобігання та протидії корупції були зазначені у попередніх підрозділах бакалаврської роботи. Якщо систематизувати ці документи, то ключовими серед них можна виділити такі (табл. 2.7.).

Таблиця 2.4. – Законодавча складова механізму запобігання та протидії корупції (складено автором на основі [1])

Тип нормативно-правового документу	Назва нормативно-правового документу
Конституція	Конституція України
Кодекс	Кримінальний кодекс України зі змінами та доповненнями, Кодекс України про адміністративні правопорушення
Закон України	Про запобігання корупції, Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення, Про Національне антикорупційне бюро України,
Указ Президента України	Про Національну раду з питань антикорупційної політики
Постанова Кабінету Міністрів України	Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України, Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції», Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям
Наказ	Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки наявності в осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, корпоративних прав», Наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку здійснення перевірки достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру»
Державна Стратегія	Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки (НАЗК)
Інші нормативно-правові документи та підзаконні акти	Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, Запобігання конфлікту інтересів у діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ, План заходів з реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2022 рік, Методичні рекомендації НАЗК від 02.04.2021 № 5 «Роз'яснення про конфлікт інтересів», Методологія управління корупційними ризиками (наказ НАЗК від 28.12.2021 № 830/21), Типова антикорупційна програма юридичної особи (наказ НАЗК від 10.12.2021 № 794/21).

Як бачимо з наведеної таблиці та попередніх підрозділів, в Україні в цілому сформовано належне законодавче поле для практичної реалізації заходів щодо запобігання та протидії корупції.

Іншою важливою складовою механізму запобігання та протидії корупції є його інституціональне забезпечення.

Для належного функціонування української системи протидії корупції та боротьби з нею існують антикорупційні інституції, а також державні органи, так звані відповідні установи. Різниця між цими двома категоріями полягає в їхній спеціалізації. Так, антикорупційні інституції беруть безпосередню участь у формуванні та моніторингу антикорупційної політики, а також у розслідуванні та судовому розгляді корупційних справ, пов'язаних з високопосадовцями та великими сумами грошей, що вимагає спеціальних знань та ресурсів. Відповідні інституції також можуть здійснювати низку антикорупційних заходів у межах своїх повноважень і зміцнювати антикорупційну систему, роблячи антикорупційну діяльність ширшою та ефективнішою. Необхідно проаналізувати функціональність системи антикорупційних інституцій в Україні [1].

На першому рівні формуються превентивні механізми. Завдання цього рівня – формувати політику та запобігати корупції. На цьому етапі ключовим органом реалізації державної політики щодо запобігання корупції виступає Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Це ключовий спеціалізований антикорупційний орган, створення якого було передбачене Законом «Про запобігання корупції». НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом.

У відповідності до покладених завдань та повноважень, НАЗК:

- перевіряє електронні декларації, звіти політичних партій та факти щодо наявності конфлікту інтересів;
- розробляє проекти Антикорупційної стратегії та Державної програми з її виконання;
- погоджує антикорупційні програми інших органів;
- складає адміністративні протоколи про вчинення високопосадовцями правопорушень, пов'язаних із корупцією;
- проводить антикорупційну експертизу проектів законів та актів Кабінету Міністрів України.

На цьому етапі (етап формування та виконання превентивних заходів) залученими органами до цього процесу виступають:

1) Верховна Рада України – єдиний законодавчий орган влади (приймає Закон про Антикорупційну стратегію; проводить тематичні парламентські слухання, антикорупційну експертизу законопроектів (у Комітеті з питань антикорупційної політики);

2) Кабінет Міністрів України – вищий орган виконавчої влади (затверджує Державну програму з виконання Антикорупційної стратегії);

3) Міністерство юстиції України – орган виконавчої влади (здійснює антикорупційну експертизу нормативно-правових актів, крім проєктів законів).

Другий рівень функціонування механізму запобігання та протидії корупції характеризує виконання оперативної функції. Завдання відповідних державних органів – розслідувати корупційні правопорушень та злочини. На цьому рівні здійснення оперативної функції здійснюють такі органи [1].

1) Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – державний правоохоронний орган, створений після ухвалення Закону «Про Національне антикорупційне бюро України». Підслідність НАБУ визначається залежно від характеру корупційного злочину, розміру завданої шкоди та суб'єкта злочину (високопосадовці або окремі особи з-поміж службових осіб). Завдання НАБУ – розслідування корупційних злочинів, що стосуються високопосадовців або великих сум державних коштів.

2) Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – самостійний підрозділ Офісу Генерального прокурора. Цей орган здійснює процесуальне керівництво та підтримує державне обвинувачення у ВАКС у провадженнях, що належать до підслідності НАБУ.

3) Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що не проводить досудових розслідувань корупційних злочинів, однак його діяльність є важливою для ефективного розслідування таких кримінальних проваджень. Зазначений орган займається виявленням та розшуком активів, одержаних від корупційних злочинів, управляє такими активами (допоки вони під арештом).

На даному етапі залученими органами виконання оперативної функції є:

- Національна поліція (розслідує більшість злочинів, у т.ч. корупційних, що не належать до компетенції НАБУ, ДБР); складає адміністративні протоколи про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією);
- Державне бюро розслідувань (ДБР) – правоохоронний орган, створення якого було передбачено Кримінальним процесуальним кодексом України

(розслідує окремі корупційні злочини, вчинені здебільшого правоохоронцями та організованими групами);

- Служба безпеки України (СБУ) – орган спеціального призначення з правоохоронними функціями (проводить оперативно-розшукову діяльність, у корупційних злочинах зокрема);
- органи прокуратури (здійснюють процесуальне керівництво та підтримання обвинувачення в загальних судах у справах НП, ДБР, СБУ).

Третій рівень формування механізму запобігання та протидії корупції є формування та реалізація судової функції. Ключове завдання – це притягувати до відповідальності винних за корупційні дії [1].

Ключовий орган – Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – вищий спеціалізований суд у системі судоустрою України. Його завданнями є здійснення розгляду проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ, а також ухвалення рішень як суду першої та апеляційної інстанцій.

На даному етапі залученими органами є загальні суди (місцеві, апеляційні) та Верховний Суд. Завдання судових органів полягає у тому, що вони: здійснюють розгляд кримінальних проваджень про корупційні злочини, які розслідували НП, ДБР, СБУ; розглядають справи за адміністративними протоколами, складеними НАЗК та Національною поліцією; здійснюють розгляд справ про притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення [1].

Отже, в цілому в Україні сформовано механізм запобігання та протидії корупції, але для практичної реалізації всіх відповідних заходів потрібна політична воля найвищих керівних органів та посадовців держави.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Оцінка ефективності механізмів запобігання та протидії корупції

В першу чергу, слід зазначити, що в основі реформування системи запобігання та протидії корупції лежали також процеси реформування системи публічного управління в Україні, зокрема, реформа державного управління та місцевого самоврядування, оскільки дієва система публічного управління - це один з головних чинників конкурентоспроможності країни і підвищення рівня добробуту її громадян, а також зниження рівня корупційних проявів.

Щоб оновити публічну службу, наблизити її до того, якою вона є в європейських країнах, розробили нові моделі під назвою «нове державне управління». Їх характеризують наступні елементи:

- створення ефективних інструментів для відстеження результатів;
- підвищення конкуренції між місцевими органами управління;
- процес децентралізації, надання більше повноважень управлінським одиницям державних і громадських підприємств;
- фокус на професійне та відповідальне публічне управління;
- модернізація фінансового управління за рахунок механізмів, що активно застосовують у виробництві, і так званого «адміністративного контролінгу».

На думку дослідників, методи модернізації публічної служби мають об'єднуючий потужний фактор – вони популяризують нові цінності і принципи, а саме: відповідальність, демократичну, інформаційну і комунікаційну політику, колективний стиль керівництва, підприємливість і публічність [36].

Якщо говорити про створення публічної служби європейського типу, варто підкреслити, що у європейському законодавстві відсутні чіткі критерії щодо влаштування систем державного управління та публічної служби, проте наявні загальноприйняті принципи, які обов'язкові для публічних служб усіх країн-членів ЄС і які формують так званий європейський адміністративний простір [36].

Відповідно до європейських принципів демократичного врядування модернізація та реформування публічної служби має здійснюватися в напрямках:

- розвиток правових засад діяльності публічної служби;
- утвердження політичної нейтральності публічних службовців у роботі, посилення їх соціальної і правової захищеності;
- реформа моделі розрахунку оплати праці публічних службовців;

- модернізація нормативного регулювання критеріїв професійної етики публічних службовців;
- встановлення процесу надання публічних послуг;
- розвиток ефективності управління публічною службою;
- професіоналізація публічної служби, удосконалення системи професійного навчання публічних службовців з урахуванням подальшої професіоналізації публічної служби, засад організації навчання публічних службовців в країнах-членах ЄС [48, с. 82].

Зазначені процеси оптимізації системи публічного управління значною мірою відбулися і в Україні. Ключовими тут стали процеси децентралізації державної влади, реальний перерозподіл влади на основі принципів субсидіарності, удосконалення та децентралізація системи надання адміністративних послуг. Внаслідок цього відбулося зниження корупційної складової у системі прийняття публічно-управлінських рішень та надання адміністративних послуг.

Одним з пріоритетних напрямів оптимізації діяльності органів публічного управління є побудова ефективної антикорупційної політики, що неможливо без удосконалення роботи антикорупційних інституцій в умовах інституційної нестабільності.

У 2015-2018 роках в Україні було створено Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне агентство, Спеціальну антикорупційну прокуратуру, Вищий антикорупційний суд, Державне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, а також Державне агентство розслідувань.

Водночас дослідження Національного інституту стратегічних досліджень свідчить, що загалом створені антикорупційні інституції застосовують вибірковий підхід до виявлення підозрюваних у корупції, що призводить до тиску з боку представників фінансово-промислових груп і політичних еліт та використання цих інституцій для переслідування політичних опонентів.

Як зазначає О. Пархоменко-Куцевіл, суттєвою проблемою, що наразі забруднює систему інституційного забезпечення боротьби з корупцією, є відсутність загальної та уніфікованої концепції створення та розвитку антикорупційних державних органів в Україні. На думку вченого, така концепція має включати не лише створення антикорупційних суб'єктів, а й здійснення

регулярних (щорічних) оцінок їх ефективності та, зокрема, вимогу щодо оприлюднення звітів цих державних органів перед громадськістю, чому сприяла б модель публічного адміністрування [43, с. 208].

Однак експерти мають рацію, що витрати на утримання антикорупційних інституцій значно перевищують фінансові результати від їхньої діяльності. Більше того, недоліки як судової системи, так і антикорупційних інституцій призводять до затягування винесення обвинувальних вироків фігурантам корупційних скандалів. Це означає, що справи часто затягуються, а в деяких випадках закриваються через низьку якість доказів і досудового розслідування [57, с. 38].

Наразі дослідники виділяють два ключові вектори реформування антикорупційних органів:

- раціоналізація задач та функцій суб'єктів протидії корупції;
- раціоналізація інституційного створення суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії [43, с. 214].

В. Литвиненко зазначає, що до першої групи, зокрема, слід віднести методи перерозподілу, інтеграції та оптимізації існуючих антикорупційних напрямів і завдань. До другої групи слід віднести регуляторні механізми, включаючи зміни у вертикальному розподілі антикорупційних інституцій, злиття відповідних інституцій та їх можливу децентралізацію [25, с. 373].

Переглядаючи ймовірні напрями раціоналізації функціональної системи суб'єктів протидії корупції, науковці виділяють три можливі схеми розподілу антикорупційних функцій:

- розподіл функцій з протидії корупції між спеціалізованими управліннями правоохоронних органів;
- передача всіх функцій з протидії корупції єдиній системі багатоцільових правоохоронних органів, котрі також можуть виконувати превентивні функції.
- передача функцій запобігання корупції, створення політики і управління діяльністю до спеціалізованого органу.

За словами В. Литвиненка, перша модель передбачає розподіл та оптимізацію антикорупційних функцій між існуючими антикорупційними інституціями. Такий механізм передбачає передачу спеціалізованим установам лише найбільш важливих і резонансних функцій, пов'язаних з розслідуванням корупційних діянь, з одночасним наданням їм повноважень щодо координації та управління антикорупційною діяльністю інших суб'єктів протидії корупції [31, с. 383].

Друга модель пропонує системний підхід до вирішення існуючих проблем, пов'язаних з функціональною структурою антикорупційних суб'єктів, оскільки дозволяє централізувати функції запобігання, припинення та освіти у сфері протидії корупції в одній установі. Це також прискорює процес розслідування та усуває необхідність координації між різними суб'єктами. Водночас цей підхід вимагає найбільших фінансових та організаційних витрат [31, с. 382].

Розглядаючи основні напрями вдосконалення організаційної структури антикорупційних органів, слід підкреслити, що інституції, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією, повинні бути дійсно політично незалежними. Це є передумовою ефективної роботи та професійного розслідування справ про корупцію і можливе лише за умови послаблення залежності та посилення низової незалежності відповідних інституцій у розслідуванні справ.

Як вважають окремі фахівці, оновлення антикорупційних органів публічної влади потрібно робити в такий спосіб:

- визначити проблемні зони, зокрема взяти орієнтир на підвищення рівня антикорупційної культури, створення інструментів запобігання корупції;
- реформа та реінжириг антикорупційних інституцій держави [43, с. 219].

Створення антикорупційного органу шляхом реструктуризації відкриває можливість створення єдиної структури відповідних інституцій з метою формування та реалізації єдиної державної антикорупційної політики шляхом створення та впровадження антикорупційних та антикорупційних механізмів. Основними етапами реструктуризації адміністративного процесу є:

- підготовка (розуміння ключової мети та визначення проблемного поля);
- стратегічне планування реінжинірингу адміністративних процесів;
- розробка проекту реінжинірингу адміністративних процесів;
- впровадження та контроль реінжинірингу адміністративних процесів [33, с. 230].

Функції з формування та реалізації антикорупційної політики у розрізі функціоналу антикорупційних інституцій держави після реінжинірингу можна в загальному вигляді поділити на такі:

- превентивна функція, тобто запобігання корупції, котру виконують Національне агентство запобігання корупції України (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Міністерство освіти і науки України (МОН);
- функція боротьби з корупцією, яку наразі виконують НАЗК, НАБУ, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Генеральну прокуратуру (ГПУ) і Державне бюро розслідувань;

– функція збору даних про порушення антикорупційного законодавства, що наразі здійснюють Національна поліція, а також вищезазначені органи – НАБУ, САП, ГПУ і ДБР;

– функція покарання – винесення вироків має очевидно виконуватися Вищим антикорупційним судом.

Однак прогрес у боротьбі з корупцією в останні роки був надто повільним, щоб задовольнити суспільство. У своєму Висновку щодо заявки на членство в Європейському Союзі, поданої Україною, Грузією та Республікою Молдова 17 червня 2022 року, Комісія зазначає, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, але боротьба з корупцією залишається однією з головних вимог суспільства.

Важливим кроком щодо підвищення ефективності механізму запобігання та протидії корупції стало ухвалення в Україні Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки. Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Антикорупційна стратегія розглядає корупцію як ключову перешкоду стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів.

На базі розгляду ситуації з корупцією в Україні, ефективності впровадження антикорупційної стратегії у минулому, міжнародних практик у цій сфері можна визначити такі основні принципи антикорупційної політики на період з 2021 року по 2025 рік:

1) Оптимізація функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. В основному це передбачає усунення дублювання повноважень різними органами, призупинення виконання завдань, які не мають наслідків і пов'язані з високим рівнем корупції, запровадження відповідних процедур для мінімізації пов'язаних з ними корупційних ризиків, а також усунення ситуацій, коли одні й ті ж органи здійснюють однакові повноваження, але створюють більший ризик корупції;

2) Цифрові реформи роблять діяльність державних установ більш прозорою та мінімізують ризики корупції;

3) Створити більш зручні та законні способи задоволення потреб фізичних та юридичних осіб у протидії існуючим корупційним практикам;

4) Вона має стримуючий вплив на всіх учасників правовідносин, покладаючи на них неминучу відповідальність за корупцію та пов'язану з нею поведінку;

5) Створення суспільної атмосфери, нетерпимої до корупції, формування та впровадження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання Державної

антикорупційної програми щодо запобігання і протидії корупції на виконання Антикорупційної стратегії. Ця програма розробляється Національним агентством з питань запобігання корупції з урахуванням вимог законодавства та затверджується Кабінетом Міністрів України на строк дії Антикорупційної стратегії.

Антикорупційна стратегія визначає основні проблеми у кожній з пріоритетних сфер та стратегічні результати їх вирішення. Ці результати сформульовані таким чином, щоб їх можна було однаково тлумачити різними суб'єктами права.

Програма визначає заходи для досягнення кожного результату, індикатори виконання кожного заходу, відповідальних за їх реалізацію, строки виконання, а також фінансові ресурси та обсяги, необхідні для їх виконання.

Заходи, передбачені національною антикорупційною програмою, мають бути реалізовані у визначені строки.

Змінювати Антикорупційну стратегію можна за участі Національного агентства. При Національному агентстві створюється Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики (далі - Координаційна робоча група) як консультативно-дорадчий орган, співголовами якої за посадами є Голова Національного агентства та Міністр Кабінету Міністрів України. Персональний склад Координаційної робочої групи затверджується Кабінетом Міністрів України. До складу Координаційної робочої групи входять виконавці заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії та народні депутати України (за згодою).

Основними завданнями цього консультативно-дорадчого органу є сприяння координації дій органів державної влади щодо реалізації Антикорупційної стратегії і виконання заходів державної антикорупційної програми з її виконання, підготовка пропозицій щодо формування і реалізації державної антикорупційної політики (зокрема щодо удосконалення нормативно-правової бази).

Реалізація даної Антикорупційної стратегії потребує фінансування, джерелами якого мають стати кошти державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, призначені для виконання такої державної програми, а також кошти міжнародної технічної допомоги.

Розглянемо, чому Антикорупційна стратегія України до 2025 р. так важлива для формування та реалізації повноцінного механізму запобігання та протидії корупції. Антикорупційна стратегія України – це ключове завдання одночасно і для подолання корупції в Україні, і для інтеграції України з ЄС. Вона має стати поштовхом до вдосконалення існуючої антикорупційної інфраструктури з урахуванням того, що з 2018 антикорупційна стратегія була взагалі відсутня в Україні. Затвердження Стратегії – це важливий сигнал від політичного керівництва країни щодо суттєвого зниження рівня корупції. Сьогодні протидіяти корупції особливо важливо, адже російський агресор здатен використовувати інструменти

гібридної війни для втручання в діяльність державних установ і для дестабілізації ситуації в країні.

Затверджена антикорупційна стратегія, безумовно, є ключовим документом, який має бути втілений у життя. Це говорить про те, що уряду України слід продовжувати розвивати і реалізовувати напрацьовану антикорупційну програму.

Важливим є також той факт, що Рада Європи прибрала Україну з чорного списку країн, де руйнують боротьбу з корупцією, що свідчить про поступову ефективність механізмів запобігання та протидії корупції.

Насамкінець, слід зазначити, що механізм запобігання та протидії корупції в Україні є сформований та в цілому ефективний, про що свідчать оцінки міжнародних партнерів. У той же час, його практична реалізація у вигляді реальної боротьби з корупцією, реальних судових вироків, покарання винних тощо – поки знаходяться лише на рівні свого становлення та потребують подальшої політичної волі.

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції

Насамперед треба підкреслити, що ефективне впровадження антикорупційної політики в Україні має бути засноване на таких основних принципах, як:

- демократизація державної влади і місцевого самоврядування, що має на меті забезпечити щонайкращу відкритість діяльності посадових осіб для населення;
- у пріоритеті - захист прав людини;
- верховенство права;
- системність;
- наукове обґрунтування;
- покращення рівня порядності у взаємовідносинах державного апарату та службовців всіх категорій із населенням;
- комплексний підхід у виконанні заходів економічного, соціально-політичного, соціально-психологічного, правового, організаційно-управлінського характеру;
- регулярна комунікація органів влади з різними інститутами суспільства та громадянами;
- покращення порядку і нормативно-правового регулювання організації праці посадових осіб;

– долучення до міжнародної системи боротьби з корупцією та розвиток співпраці з іноземними партнерами [25, с. 137].

Метою антикорупційної політики в Україні є зниження рівня корупції в суспільстві та державних установах до прийняттого рівня. Це пов'язано з тим, що саме широкі верстви населення відчують на собі негативний вплив високого рівня корупції.

Тому, на думку експертів, необхідно забезпечити доступ громадськості до процесів прийняття рішень. Більше того, всі рішення мають бути економічно обґрунтованими, виваженими та ґрунтуватися на ретельній оцінці всіх варіантів, запропонованих громадськістю [46, с. 78].

Розробляючи програму боротьби з корупцією, треба брати до уваги такі фактори:

- перебороти корупцію абсолютно неможливо. В адекватному стані влади й суспільства випадки корупції є індикатором того, що в методах роботи влади з'явилися недоліки;
- немає країн, які не можуть побороти масштабну і хронічну корупцію, Україна у цьому сенсі не є винятком;
- обмеження корупції має бути системною діяльністю;
- корупцію не можна обмежити тільки законодавчими методами й боротьбою з її проявами;
- боротьбу з корупцією можна вважати успішною, якщо вона комплексна і ведеться постійно, коли для цього активізовані всі сили і влади, і суспільства.
- державну програму протидії корупції треба впроваджувати на вищому рівні політичного керівництва держави та за умов максимального залучення до її реалізації інституцій громадянського суспільства.

Отже, антикорупційна політика повинна передбачати ті заходи, які орієнтовані на:

- організацію системної та комплексної боротьби з корупцією на усіх щаблях – від найвищого до найнижчого;
- зменшення умов, які підвищують ризики виникнення корупції;
- мінімізація вигоди для обох сторін від укладення корупційної угоди;
- зростання можливості визначення корупційних діянь та покарання за заподіяну ними шкоду;
- вплив на мотиви корупційної поведінки.

Розгляд антикорупційних політик країн ЄС дає змогу визначити комплекс напрямів запобігання корупції, які можна застосовувати й на їх основі формувати ефективну антикорупційну політику.

Змінення законодавства з метою зменшення причин для вчинення корупції є ключовим напрямом створення успішної антикорупційної політики в Україні. Такі зміни передбачають, як повний перегляд чинного законодавства у сторону максимальної конкретизації його норм, усунення неоднозначних моментів, дублювання положень, неточностей в їх змісті та інших недоліків, що провокують корупційні ризики у правозастосуванні, так і вдосконалення самого процесу законотворчості в державі. Як наслідок, умови чи обмеження, що пов'язані з реалізацією правових норм, а також порядок їх дотримання не мають бути обтяжливими та ускладненими для громадян.

Більше того, як зазначають багато дослідників, застосування заходів відповідальності за рішення та дії посадових осіб щодо реалізації їхніх законних прав та інтересів у взаємодії з громадянами та за порушення законодавства має бути максимально стандартизовано [28, с. 24]. Це передбачає створення умов, що виключають або мінімізують можливості для посадових осіб діяти на власний розсуд, процесуальну регламентацію взаємовідносин між посадовими особами та громадянами, розробку чітких і доступних механізмів оскарження в суді рішень і дій посадових осіб.

На думку науковців, іншим напрямом можна вважати удосконалення виборчого законодавства у наступних аспектах:

- коригування принципів і порядку створення виборчих фондів політичних партій та їх фінансового обсягу згідно з реальними витратами на виборчі кампанії;
- збільшення контроль з боку держави за виконанням порядку фінансування виборчих кампаній і відповідальності за порушення виборчого законодавства;
- збільшення інтенсивності громадського контролю за перебігом виборчих кампаній;
- підсилення ролі ЗМІ в інформуванні про хід виборчих кампаній і дотриманням суб'єктами виборчого процесу профільного законодавства на всіх його етапах;
- посилення ролі й гарантій незалежності територіальних виборчих комісій у комплексі із забезпеченням доступу громадських експертів до їх засідань і ведення документації у рамках законодавства про громадський контроль [28, с. 25].

Важливою і давньою проблемою є організація моделі для лобіювання та пов'язаних з ним обмінів. Це може бути зроблено шляхом прийняття закону про лобіювання в парламенті та організації процедур, пов'язаних із законотворчістю та парламентською діяльністю в цілому.

Загальною передумовою розвитку державної антикорупційної політики є питання раціоналізації системи адміністративних органів з точки зору структури,

чисельності та системи координації ОАВ. Одним із ключових векторів у цьому питанні є усунення дублювання завдань в адміністративних органах, що призводить до конфлікту інтересів працівників цих органів, наприклад, коли один орган має одночасно повноваження з управління державним майном та функцію державного контролю за виконанням законодавства у цій сфері.

Зміна принципів проходження державної служби та контроль за майновим станом вищих посадових осіб також є одними з ключових факторів успішної реалізації антикорупційної політики в Україні, яка може включати такі заходи:

- чіткий поділ на адміністративні та політичні посади, що передбачає впорядкування статусу та порядку призначення і звільнення з посад осіб, які можуть бути ідентифіковані, як «політичні призначенці» (у тому числі тих, хто має не зовсім зрозумілий статус радників і помічників Президента тощо), і заборону на законодавчу рівні державним службовцям, особливо вищих категорій, вступати до політичних партій та публічно висловлюватись про свої політичні вподобання тощо;
- впровадження прозорості і конкурентної (порівняно з приватним сектором) системи оплати праці державних службовців;
- створення матеріальних і соціальних гарантій для державних службовців усіх категорій;
- введення законодавчих обмежень для мінімізації вітчизняного ефекту «дверей, що обертаються», тобто запобіжників для тіньового лобізму, коли після звільнення з державної служби високопосадовець переходить працювати або повертається в бізнесову структуру, афілійовану із ним (його посадою), його родичами, друзями, або яка безпосередньо належала йому;
- оновлення моделі управління працівниками у публічному управлінні із посиленням ролі Національного агентства України з питань державно служби.
- поширення обмежень щодо конфлікту інтересів на топ-менеджмент державних і муніципальних підприємств і підприємств із контрольним пакетом акцій, що належать державі або територіальній громаді тощо.

Без системного та повного контролю за витратами бюджетних коштів неможливо створити ефективну антикорупційну політику в державі. Зокрема, фахівці пропонують:

- вдосконалити механізми фінансових звітів при витратах бюджетних коштів державними і муніципальними розпорядниками, а також посилення вимог до фінансової звітності державних і муніципальних суб'єктів господарювання;
- збільшення прозорості системи державних закупівель, зокрема прозорості проведення тендерів;

- посилення персональної відповідальності посадових осіб, що є розпорядниками бюджетних коштів, за порушення при розпорядженні ними коштами, державним або комунальним майном;
- зменшення обігу готівки, натомість – максимально впровадити використання сучасних електронних інструментів розрахунку, щоб краще контролювати фінансові потоки [27, с. 28].

Важливим вектором побудови ефективної антикорупційної політики в Україні є вдосконалення економічної політики. Це включає заходи, спрямовані на зменшення ризиків конфлікту інтересів, хабарництва та тиску у взаємодії між економічними суб'єктами та державними інституціями. Це означає посилення повноважень та функцій національного антимонопольного органу, зменшення тиску з боку фінансових служб, зокрема спрощення системи адміністрування податків, запровадження гнучкої системи вибіркового перевірок та розширення податкової амністії.

Судова реформа має важливе значення для антикорупційних програм навіть у розвинених країнах, особливо в країнах з перехідною економікою, таких як Україна. У таких зусиллях слід враховувати наступні аспекти:

- запровадження і розвиток адміністративної юстиції, у тому числі вдосконалення механізмів компенсацій за нанесені збитки, заподіяння моральної шкоди потерпілим від свавілля або бездіяльності посадових осіб;
- введення окружного принципу розташування судових органів для зменшення можливості неправомірного впливу на суди і суддів з боку місцевої влади;
- гарантування високого фахового рівня суддів усіх рівнів;
- створення дієвої системи гарантій незалежності суддів;
- забезпечення достатнього рівня фінансування судової влади при підвищенні ефективності механізмів та впровадження чітких критеріїв притягнення представників суддівського корпусу до кримінальної і адміністративної відповідальності;
- забезпечення інформаційної прозорості судових рішень;
 - створення дієвих механізмів виконання судових рішень тощо [27, с. 43].

Для суттєвого зменшення рівня корупції в країні потрібні постійні зусилля всіх громадян, тому впровадження ефективної антикорупційної політики в Україні неможлива без активної громадської участі. Для збільшення впливу громадянського суспільства на антикорупційну діяльність можна запропонувати:

- покращити такі моделі залучення громадян у державній і муніципальній політиці як доступ до публічної інформації про діяльність публічних органів влади–розпорядників публічної інформації та звернення

громадян (зокрема, створити єдиний електронний простір анонімних звернень громадян та їх аналізу про корупційні діяння або їх спроби), це буде заохочувати громадян до участі в антикорупційній діяльності, інформуванню про випадки вчинення корупційних правопорушень;

- на законодавчому рівні прописати механізм громадського контролю (прийняти базовий закон про громадський контроль в Україні, що включатиме в себе чітке визначення усіх доступних видів громадського контролю, у тому числі передбачити штрафи для влади, що не враховують результати громадських антикорупційних експертиз нормативно-правових актів);

- запровадити освітні курси у школах, які будуть орієнтовані на оволодіння соціальних компетенцій, що стосуються несприйняття корупції;

- відкрити та вести єдиний закритий реєстр потенційних і реальних жертв корупції (свідків у корупційних справах та інформаторів) серед фізичних та юридичних осіб по категоріям та відповідно сформувані ефективні засоби захисту від переслідувань таких осіб;

- створити публічний простір, щоб формувати потенційні колаборації бізнесу, науковців, експертів, ЗМІ та активних громадян, спеціалізованими на антикорупційній діяльності громадськими об'єднання з метою поліпшення комунікацій з державними суб'єктами протидії корупції при виробленні проектів антикорупційної політики та заходів щодо її реалізації.

Таким чином, ефективна взаємодія держави та громадянського суспільства в антикорупційній діяльності має ґрунтуватися на принципі партнерства, відповідно до якого громадяни та організації громадянського суспільства визнаються рівноправними з органами державної влади при розробці та реалізації антикорупційної політики (врахування рекомендацій громадськості та сприяння залученню ОГС до реалізації відповідної політики через механізми громадського контролю), але остаточні рішення та відповідальність за їх виконання залишаються за органами державної влади.

У результаті доведено, що для вдосконалення антикорупційної політики в системі публічної служби доцільним є здійснення таких заходів:

- розроблення концепції державної політики протидії корупції та затвердження антикорупційної програми;

- прийняття закону «Про лобіювання», кодексу етичної поведінки народного депутата України, а також і кодексу етичної поведінки посадової особи в органах місцевого самоврядування;

- чітке розмежування правоохоронних функцій органів, які здійснюють протидію корупції на законодавчому рівні;

- сприяння розвитку громадського контролю, зокрема удосконалення правового забезпечення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і громадської антикорупційної експертизи діяльності органів виконавчої влади;

- удосконалити порядок і процедури звітування діючих політичних партій щодо фінансування передвиборчої кампанії.

Варто також підтримати тезу Т. Кустової про те, що існує потреба у підвищенні ефективності інституційної бази у відповідних сферах шляхом створення механізмів імплементації найкращих міжнародних практик у формуванні та реалізації національної політики протидії корупції публічних службовців та оптимізації інститутів і функцій адміністративних органів влади на центральному та місцевому рівнях [30, с. 142].

ВИСНОВКИ

1. Визначено поняття корупції, а також виявлено її прояви та причини виникнення в публічному управлінні. Зокрема, корупцію в загальному вигляді можна визначити як соціальне явище, що включає в себе всі діяння, пов'язані з використанням особою влади або публічних повноважень з метою задоволення особистих інтересів або інтересів третіх осіб, а також інші правопорушення, що створюють умови для вчинення або приховування корупційних діянь.

З'ясовано, що причинами виникнення корупції у кожній країні можуть бути різні фактори але головні серед них: - недосконала адміністративна система (або незавершена реформа адміністративної системи) - Непрофесіоналізм вищого державного керівництва - Відкрита та недосконала судова система - Політична корупція в парламенті - Відсутність політичної волі керівництва держави до ефективної боротьби з корупцією, особливо політичною - Нерозвиненість інститутів громадянського суспільства

Обґрунтовано, що подальший вплив корупції в Україні може мати наслідки у вигляді: зростання соціально-політичної напруги (впритул до реальної революційної ситуації); подальшої криміналізації та тінізації економіки; підризу фінансово-економічної системи країни; девальвації моральних цінностей вітчизняного суспільства; падіння міжнародного іміджу країни, погіршення її політичних, економічних, соціальних та правових позицій на світовій арені; втрати можливостей приєднання країни до престижних світових організацій; міжнародної політичної та економічної ізоляції тощо.

2. Проаналізовано досвід інших країн у боротьбі з корупцією в публічному управлінні. Аналіз моделей та механізмів антикорупційної політики держав-членів ЄС свідчить про те, що ці країни мають ефективні системи заходів з протидії

корупції у сфері публічних послуг. Зокрема, з'ясовано, що антикорупційне законодавство в більшості країн-членів ЄС є відносно новим. Деякі з цих правових норм закріплені в Конституції, інші передбачені в спеціальному законодавстві, що свідчить про відмінності в національних підходах до реалізації цього механізму.

У державах-членах ЄС існує ціла низка національних інституцій з протидії корупції, серед яких багатоцільові інституції з правоохоронними повноваженнями та здатні виконувати превентивні функції, спеціалізовані служби, департаменти та підрозділи з питань запобігання та протидії корупції в правоохоронній системі, а також інституції з функціями запобігання, розробки та координації національної політики у досліджуваних сферах. Загалом зарубіжний досвід свідчить, що ефективність антикорупційних механізмів залежить насамперед від підходу, який поєднує принципи узгодженості, прозорості та адекватності основних політико-правових (концептуальних) положень національної антикорупційної політики.

3. Розглянуто нормативно-правову базу протидії корупції в Україні. Аналіз нормативно-правової бази щодо запобігання та протидії корупції в публічному управлінні свідчить про те, що в Україні вже створена система, яка закріплена нормами міжнародного права, окремими положеннями Конституції України, законами України, постановами Верховної Ради України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, указами та розпорядженнями Президента України, а також нормативно-правовими актами міністерств та відомств. Виходячи з міжнародного та національного досвіду, можна зробити висновок, що Україна має достатньо потужну правову базу для боротьби з корупцією. Однак антикорупційне законодавство потребує вдосконалення відповідно до Конституції України та з урахуванням вимог часу і запитів громадськості. Внесення змін до деяких положень закону та посилення відповідальності за корупційні правопорушення сприятиме зниженню рівня корупції серед чиновників різних рівнів.

4. Зроблено оцінку динаміки основних показників боротьби з проявами корупції в органах влади в Україні. Визначено, що станом на 2022 рік суттєво знизився рівень реального притягнення до відповідальності осіб, винних у

корупційних злочинах чи правопорушеннях. При цьому рівень виявлення таких правопорушень та відкриття таких справ залишився приблизно на такому ж рівні.

Водночас проаналізовано дані кількох досліджень, які показують що рівень корупції в Україні несуттєво знизився. Це показують і вітчизняні соціологічні дослідження і міжнародні оцінки. Разом з тим, ухвалення необхідних законодавчих актів, діяльність відповідних органів після впровадження антикорупційної реформи, прийняття Антикорупційної стратегії, все ж, дають певні результати. Зокрема, Україна піднялася у міжнародних рейтингах щодо сприйняття корупції, а також нашу державу було викреслено зі списку країн, в яких руйнується протидія корупції, або ж тих, де стан протидії корупції є «глобально незадовільним».

5. Досліджено механізм запобігання та протидії корупції в публічному управлінні. Визначено, що в основі такого механізму має знаходитись відповідні складові: економічні, політичні, інституційні законодавчі. Ефективне використання антикорупційних механізмів в Україні неможливе без реформування антикорупційного законодавства.

Та надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції. Сформовано способи оптимізації функціонування публічного управління, зокрема вони включають: реформу системи оплати праці публічних службовців; удосконалення правових засад функціонування публічної служби; вдосконалення нормативного регулювання вимог щодо професійної етики публічних службовців; забезпечення політичної нейтральності публічних службовців, посилення їхньої правової і соціальної захищеності; загальне підвищення ефективності управління публічною службою удосконалення системи професійного навчання публічних службовців із урахуванням подальшої професіоналізації публічної служби.

Виявлено, що важливим пріоритетним напрямом оптимізації діяльності публічної служби виступає побудова дієвої антикорупційної політики, що передбачає також удосконалення роботи антикорупційних інституцій в умовах інституційної нестабільності. Оптимізація діяльності публічної служби в Україні в умовах інституційної нестабільності сприятиме формуванню в країні професійної і

ефективної публічної служби, що здатна відповідати сучасним викликам й надавати, у відповідності до європейських стандартів, якісні публічні послуги громадянам.

Запропоновано вдосконалити антикорупційну політику і, як наслідок, знизити рівень корупції в державі. Шляхами вдосконалення антикорупційної політики пропонується врегулювання законодавства, спрямованого на зменшення відповідних причин корупції, ефективне управління витрачанням та розподілом бюджетних коштів, раціоналізація структури та функціонування системи органів управління, вдосконалення принципів формування та організації діяльності вищих органів державної влади, принципів проходження державної служби та управління майновим станом посадових осіб і державних службовців. змін; подальший розвиток механізмів участі громадян та їх організацій в антикорупційній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикорупційна система в Україні. НАЗК: веб-сайт. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/antykoriuptsiyna-systema-v-ukrayini>.
2. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. НАЗК: веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoriuptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
3. Авер'янов В. Необхідність удосконалення деяких нових дефініцій у Кодексі адміністративного судочинства України. *Вісник Нац. акад. прокуратури України*. Київ. 2017. №1. С. 5–11.
4. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики : огляд законодавства Румунії. *Віче*. 2018. № 18. С. 2–5.
5. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції. *Форум права*. 2019. № 2. С. 38–43.
6. Бенедик В. Сутність та шляхи подолання конфлікту інтересів. Корупція в Україні: організаційно-правові аспекти протидії / за заг. ред. В. Гаращука. Харків : ФОП Панов А.М., 2016. С. 92–111.
7. Битяк Ю. П. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.
8. Біла-Тіунова Л. Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 217 с.
9. Боротьба з корупцією – один з пріоритетів України на шляху до членства в ЄС. EUAM Ukraine: веб-сайт. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/war-against-corruption-is-a-priority-on-ukraine-s-way-to-eu-membership/>.
10. Бригінець О. О. Вплив корупції на рівень фінансової безпеки держави. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2014. №2. С. 10–14.

11. Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 2. С. 356–360.
12. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 564 с.
13. Верстюк С. Корупція: визначення, причини появи, вплив на економіку. *Економіка України*. 2011. № 3. С. 66–74.
14. Гаман П. І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 10. С. 21–29.
15. Гевчук А. Наявні методи боротьби з корупцією. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015034.
16. Губанов О. Види та нормативно-правове регулювання юридичної відповідальності публічних службовців у країнах ЄС. *Права людини*. 2016. № 5. С. 25–29.
17. Гуменюк Т. Відповідальність державних службовців за корупційні прояви (на прикладі окремих країн Європи). URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/2011/2136>.
18. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф (м. Дніпро, 17 листоп. 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2020. 296 с.
19. Долежан В., Лаплик С. Реформа державної влади: шляхи і варіанти реалізації . *Право України*. 2011. № 12. С. 33-37.
20. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики : монографія / авт. кол. : О. Л. Валевський, Б. В. Бернадський, В. В. Голубь, В. А. Ребкало та ін. ; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ : НАДУ, 2018. 410 с.
21. Западинчук О. П. Механізми мінімізації корупції в системі державної служби. *Стратегічні пріоритети: наук.-аналіт. щокварт. зб.* 2019. № 4 (33). С. 26–33.
22. Зубов Ю.Б. Щодо зв'язку між організованою злочинністю та

корупцією. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 12. С. 70–74.

23. Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петрось. Київ : НАДУ, 2019. 210 с.

24. Камлик М. І. Корупція в Україні. – К.: Знання, 2009. 288 с.

25. Карпа М. І. К Розвиток публічної служби в Україні: компетенційний підхід : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 262 с.

26. Кауфман Д. Корупція в тумані двозначності. *Політика і час*. 2009. № 1. С. 58–65.

27. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2022.

28. Кравченко С.О., Пристайко В.В. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні: конспект лекцій. Київ : ННІУЕП Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2018. 54 с. URL: <http://tnu.edu.ua/sites/default/files/normativbasa/korupleksait.pdf>

29. Корупція у цифрах: як змінюється кількість покараних, оцінка українців і місце у рейтингах. *Слово і діло*: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/23/infografika/suspilstvo/korupczija-cyfrax-yak-zminyuyetsya-kilkist-pokaranyx-oczinka-ukrayincziv-misce-rejtynhax>.

30. Кустова Т. Формування й реалізація антикорупційної політики в системі державної служби України: сучасний стан та шляхи вдосконалення. Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. Дніпро, 2019. Вип. 3(42). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_03\(42\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_03(42)/18.pdf).

31. Литвиненко В. І. Протидія корупції в Україні: адміністративно-правові засади: монографія. К.: “МП Леся”, 2015. 472 с.

32. Мельник О. Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №2. С. 32 – 35. URL:

33. http://www.lsej.org.ua/2_2021/7.pdf

34. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2011. 304 с.

35. Мельник М. Влада і корупція в Україні: хто кого переборе? *Національна безпека і оборона*. 2010. № 5. С. 64–71.

36. Михненко А. М. Державна антикорупційна політика в Україні: механізми впровадження та проблеми реалізації. Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 27 трав. 2011 р. : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюк, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. К. : НАДУ, 2011. С. 283-287.

37. Молдован Е. С. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10mesmia.pdf>

38. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. К.: Ваіте, 2018. 472 с.

39. Національне агентство з питань запобігання корупції: Річний звіт – 2022. НАЗК: веб-сайт.URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/zvit-2022/NACP-annual-report.pdf>.

40. Новіков О. В. Окремі аспекти реформування правового забезпечення протидії корупції у сфері державного управління України. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/24.pdf>

41. Омельченко С.А. Корупція з точки зору різних культур світу. *Підприємництво*. – 2010. № 3. С. 54–57.

42. Паршина О. А., Паршин Ю. І. Міжнародний досвід протидії корупції. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (ДДУВС, 15 лист. 2019). С. 41–45. URL: <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3984/4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

43. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 308 с.

44. Підбережник Н. Антикорупційна політика в країнах західної Європи:

досвід для України. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 37. С. 123–132.

45. Погоріла І. Рада Європи прибрала Україну з чорного списку країн, де руйнують боротьбу з корупцією. UNIAN: веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/incidents/novini-irpenya-pid-kiyevom-cholovik-vlashtuvav-strilyaninu-z-balkona-rozkrito-podrobici-novini-kiyeva-12189186.html>.

46. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 2. 395 с.

47. Публічна служба / В. С. Куйбіда, Ю. Г. Кальниш ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 52 с.

48. Публічна служба в модерній державі : Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю державної служби України, Київ, 13 червня 2018 року / за заг. ред. Войтович Р.В., Ворони П.В. Київ, ІПК ДСЗУ, 2018. 270 с.

49. Публічна служба в Україні: концепція та практика регіональної кадрової політики : наук. розробка / [О. І. Сушинський, О. В. Худоба, Д. Д. Заяць та ін.]. К. : НАДУ, 2013. 64 с.

50. Публічна служба : [навч. посіб.] / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін [та ін.] ; за заг. ред С. М. Серьогіна. 2-ге вид. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 384 с.

51. Публічне управління: термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

52. Про запобігання корупції: Закон України від 28 грудня 2014 року N 77-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 11.10.2021)

53. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 13 березня 2012 року N 4496-VI. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_36096 (дата звернення: 11.10.2021)

54. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
55. П'ясецька–Устич С.В. Феномен корупції в Україні (політико–економічний аналіз). Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. № 14. С. 20–25.
56. Савицький О. Корупція без кордонів. *Політика і культура*. 2009. №1. С. 36-41.
57. Хмара О. Нові інструменти протидії корупції в арсеналі громадськості – від боротьби з корупціонерами до запобігання корупції. Громадянське суспільство. 2019. № 2 (13). С. 34–39.
58. Ярошенко М. О., Шевчук З. Ю. Еволюція антикорупційного законодавства в Україні в період незалежності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. 2016. Вип. 31. С. 38-44.
59. Convention drawn up on the basis of Article K.3 (2) (c) of the Treaty on European Union on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union. URL:[https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625(01))
60. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2020. Transparency International. URL:<https://www.transparency.org/en/cpi/2020>
61. GDP per capita (current US\$). The World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
62. Medina L., Schneider Fr. Shedding Light on the Shadow Economy: A Global Database and the Interaction with the Official One. Munich, 2019. 52 p.
63. Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate). The World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS>
64. FOURTH EVALUATION ROUND Corruption prevention in respect of

members of parliament, judges and prosecutors INTERIM COMPLIANCE REPORT UKRAINE Adopted by GRECO at its 93rd Plenary Meeting (Strasbourg, 20-24 March 2023). URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680aaa790>.

65. Yunhai W. Corruption and Anti-Corruption Policy in Today's China. Hitotsubashi journal of law and politics. 2005. №33. C. 1–5. URL: <https://hermes-ir.lib.hitu.ac.jp/rs/bitstream/10086/8134/1/HJlaw0330000010.pdf>

Ім'я користувача:
Національної економіки та публічного управління О...

ID перевірки:
1015296452

Дата перевірки:
29.05.2023 10:41:39 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
29.05.2023 11:15:11 EEST

ID користувача:
100005719

Назва документа: KNEPU_antiplag_EA-401_bak2023_Гольда

Кількість сторінок: 66 Кількість слів: 14013 Кількість символів: 111489 Розмір файлу: 394.99 KB ID файлу: 10149684

227 слів позначені як "вилучені" та не враховуються у підрахунку слів

48.8%
Схожість

Найбільша схожість: 32.5% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1009505136)

22.1% Джерела з Інтернету

434

Сторінка 68

44.6% Джерела з Бібліотеки

310

Сторінка 79

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0.07%
Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.03% Вилучення з Інтернету

42

Сторінка 80

0.04% Вилученого тексту з Бібліотеки

17

Сторінка 80

ВИСНОВОК

щодо аналізу звіту щодо схожості кваліфікаційної бакалаврської роботи
здобувача освітньо-професійної програми «Публічне управління та
адміністрування»

Гольда В'ячеслава Павловича
на тему «Механізми запобігання та протидії
корупції в публічному управлінні»

Результати перевірки кваліфікаційної бакалаврської роботи показали, що схожість становить 48,8%, що на 18,8 в.п. перевищує встановлену норму 30%.

Під час підготовки роботи студенткою порушено встановлені кафедрою часові межі подання роботи на перевірку науковому керівнику. Робота подана на перевірку у повному обсязі 19 травня 2021 року, що було визначено кафедрою як останній термін її подачі на перевірку на рівень запозичень. Це унеможливило вчасне надання мною рекомендацій щодо покращення тексту роботи та призвело до виявлення в значній частині роботи запозиченого тексту без належного редагування.

Виявлені у тексті роботи запозичення містять представлення окремих думок та результатів досліджень інших авторів, а їх авторство вказане у посиланнях на використані джерела. Значну частину запозиченого тексту складають цитати Законів України, про що вказує звіт схожості, використання яких є доцільним з точки зору досягнення мети дослідження. Також містяться випадки виявленого запозиченого тексту в роботі, які не мають безпосереднього посилання на використані джерела.

З метою приведення виконаної кваліфікаційної бакалаврської дипломної роботи у відповідність до вимог щодо дотримання академічної доброчесності здобувачу надано рекомендації зробити виправлення у використаному запозиченому тексті, що виявлений системою UNICHECK як такий, що порушує встановлені вимоги, зокрема:

1. В усіх частинах такого тексту, що містять посилання, обов'язково вказати прізвище автора, чії матеріали використовуються, наприклад: «Як зазначає Прізвище І.П., ...», «На думку Прізвище І.П., ...» , «Як висновує Прізвище І.П., ...» чи іншим способом. Після цього вказані частини тексту відредаговані автором кваліфікаційної роботи із зазначенням особистих висновків, пропозицій.
2. В усіх частинах тексту, де не міститься посилання на використане джерело – обов'язково його додати із дотриманням рекомендацій п.1.

Станом на 02.06.2023 року здобувачем Гольда В. П. надано доопрацьовану роботу, в якій враховано надані рекомендації щодо усунення помилок у посиланнях. За моїми орієнтовними оцінками здобувачу вдалося знизити рівень запозичень на 10 в.п., що дає підстави рекомендувати її до захисту перед ЕК.

Науковий керівник
02 червня 2023

А. Є. Никифоров